

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในบทที่สองนี้ จะเป็นการนำเสนอถึงแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาวิจัย รวมถึงการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในส่วนแรกอันเป็นแนวคิด ทฤษฎีนั้น จะประกอบด้วยแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการเปิดโอกาสให้เด็กหรือเยาวชนเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูจิตสำนึกตามกฎหมายเด็กและเยาวชนนี้ เป็นกรณีศึกษาถึงปัญหาของกระบวนการยุติธรรมในปัจจุบันที่ใช้สำหรับเด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำผิด และศึกษาการแก้ไขปัญหารูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยจะนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

แนวคิดกลุ่มแรก ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน ประกอบด้วย 3 ทฤษฎี กล่าวคือ ทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่าง (Differential Association Theory) ทฤษฎีการควบคุมทางสังคม (Control Theory) และ ทฤษฎีตราบาป (Labeling theory)

แนวคิดกลุ่มที่สอง กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด

แนวคิดกลุ่มที่สาม คือแนวคิดที่เป็นข้อพิจารณาสำหรับนำไปสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟู ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดบนพื้นฐานของทฤษฎีอรรถประโยชน์ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเชิงสมานฉันท์สำหรับเด็กและเยาวชน และแนวคิดเกี่ยวกับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

แนวคิดกลุ่มที่สี่ แนวคิดกระบวนการยุติธรรมทางเลือกและหลักการสากล ที่มาจากกติการะหว่างประเทศที่ปกป้องคุ้มครองสิทธิเด็ก

2.1 แนวคิดกลุ่มแรก ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน

2.1.1 ทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่าง (Differential Association Theory)

ซัทเธอร์แลนด์ (Edwid H. Sutherland)¹⁷ และ Cressy ได้พยายามอธิบายพฤติกรรมของกลุ่มอาชญากรอาชีพ (career criminal) เช่น อาชญากรคอปกขาว และหัวขโมยอาชีพ ว่าการกระทำความผิดเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม การเรียนรู้ทักษะ (skills) และแรงจูงใจ (motives) ซึ่งเป็นผลมา

¹⁷ อ้างถึงในพิมลมาศ สีลาบุภาพ, การนำมาตรการในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้แก้ปัญหาลูกและเยาวชนที่กระทำความผิด, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546, หน้า 16

จากการติดต่อสัมพันธ์กับคนที่เป็นอาชญากรจึงได้เรียนรู้ค่านิยม (values) ทศนคติ (attitudes) ค่านิยม (definition) และรูปแบบของการประกอบอาชญากรรม (pattern of criminal behavior) เป็นต้น

หลักของทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่างกัน มีดังนี้

1. พฤติกรรมการกระทำผิดเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้มิใช่มีมาแต่กำเนิดหรือสืบทอดทางสายเลือด
2. พฤติกรรมการกระทำผิดเรียนรู้จากการพบปะสังสรรค์กับคนอื่นๆ ในกระบวนการติดต่อสื่อสารทั้งทางคำพูดและอากัปกิริยา
3. การเรียนรู้พฤติกรรมการกระทำผิดเกิดขึ้นในกลุ่มที่มีความใกล้ชิดกันเป็นส่วนตัวเป็นหลัก
4. การเรียนรู้พฤติกรรมการกระทำผิดรวมถึง การเรียนรู้ทั้งกลวิธีในการประกอบอาชญากรรมและทิศทางเฉพาะแรงจูงใจ แรงผลักดัน การให้เหตุผล และทัศนคติของการกระทำผิด
5. ทิศทางเฉพาะของแรงจูงใจและแรงผลักดันแสดงออกในรูปของความเชื่อถือที่มีต่อบทบัญญัติของกฎหมายหรือไม่มีความเชื่อถือต่อบทบัญญัติ ซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม ในบางสังคมจะมีความเชื่อถือในกฎหมาย ในขณะที่บางสังคมไม่มีความเชื่อถือ
6. การที่วัยรุ่นกระทำผิดเพราะว่าได้เรียนรู้ด้านที่พึงพอใจต่อการละเมิดกฎหมายมากกว่าด้านที่ไม่พึงพอใจต่อการละเมิดกฎหมาย ซัทเธอร์แลนด์ ถือว่าข้อนี้เป็นหลักการพื้นฐานของทฤษฎีใหม่มองว่า บุคคลกลายเป็นผู้กระทำผิดเพราะได้สัมผัสติดต่อกันแบบแผนการกระทำผิดและห่างเหินจากแบบแผนที่ดีต่อต้านการกระทำผิด
7. การคบหาสมาคมที่แตกต่างกันอาจแปรเปลี่ยนในความถี่ ช่วงเวลา ความก่อนหลัง และความเข้มข้น หมายความว่า ถ้าวัยรุ่นมีความสัมพันธ์กับการทำความผิดถี่หรือบ่อย ๆ และอยู่ในช่วงเวลานาน โอกาสที่วัยรุ่นจะกระทำผิดไปด้วยมีมาก นอกจากนี้ ถ้าวัยรุ่นนั้นมีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดในช่วงต้น ๆ ของชีวิต พฤติกรรมการกระทำผิดจะเกิดขึ้นและติดตัวไปจนตลอดชีวิต ในด้านความเข้มข้น หมายถึง แหล่งที่เป็นแบบแผนของการกระทำผิดเป็นที่ยกย่องมาน้อยเพียงไรต่อวัยรุ่น และวัยรุ่นมีปฏิริยาทางอารมณ์สัมพันธ์กับการคบหาสมาคมนั้นเพียงไร ถ้าเข้มข้นมาก โอกาสที่เด็กจะยอมรับและปฏิบัติตามแบบแผนก็เกิดขึ้นได้มาก
8. กระบวนการเรียนรู้พฤติกรรมการกระทำผิดโดยสัมพันธ์กับแบบแผนการกระทำผิดและแบบแผนที่ดีต่อต้านการกระทำผิดเกี่ยวข้องกับกลไกทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ทุกอย่างอื่น ๆ
9. ในขณะที่พฤติกรรมการกระทำผิดเป็นการแสดงออกของความต้องการหรือค่านิยมทั่วไป แต่พฤติกรรมการกระทำผิดไม่สามารถอธิบายได้จากความต้องการหรือค่านิยมโดยทั่วไปนั้น เพราะพฤติกรรมปกติก็แสดงออกซึ่งความต้องการและค่านิยมอย่างเดียวกัน เช่น โจรต้องการเงินจึง

ขโมย แต่กรรมกรที่ซื้อสตัคทำงานก็เพราะต้องการเงินเช่นเดียวกัน ดังนั้น จึงไม่อาจกล่าวได้ว่า ความต้องการเงินทำให้คนเป็นโจร เพราะกรรมกรที่ทำงานก็ต้องการเงิน แต่ทำไมไม่ไปเป็นโจร¹⁸

ดังนั้น คนเรียนรู้ทัศนคติ เทคนิค และพฤติกรรมของอาชญากร จากคนใกล้ชิด เพื่อนสนิท ญาติ พี่น้อง การเรียนรู้เหมือนการเรียนรู้พฤติกรรมปกติ¹⁹ การที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดในคดียาเสพติดจึงเป็นผลมาจากการเรียนรู้พฤติกรรมจากคนใกล้ชิดที่มีพฤติกรรมเป็นอาชญากรรม เพราะเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดมีแรงจูงใจและแรงผลักดันจากคนใกล้ชิดให้เขากระทำความผิด มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนจึงเป็นมาตรการที่หันเหเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก โดยการให้ครอบครัวและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลเด็กและเยาวชนไม่ให้กระทำความผิดในคดียาเสพติดอีก

2.1.2 ทฤษฎีการควบคุมทางสังคม (Control Theory)²⁰

ทฤษฎีนี้ชี้ให้เห็นว่าการที่คนจะกระทำความผิดเป็นเพราะเขาเหล่านั้นมีความผูกพันอยู่ในสังคมน้อย สังคมจึงไม่อาจเห็นยั้งทำให้เขาไม่กระทำความผิดได้

เฮอริช (Travis Hirschi)²¹ กล่าวว่า โดยธรรมชาติทุกคนต้องการการยอมรับจากสังคมโดยที่ทุก ๆ สังคมก็จะมีบรรทัดฐาน และค่านิยมของสมาชิกในสังคมปฏิบัติตามจารีตและกฎที่สังคมสร้างขึ้นเปรียบเสมือนกรอบที่จะคอยควบคุมพฤติกรรมของบุคคลในสังคมไม่ให้เบี่ยงเบน คนที่มีความผูกพันต่อสังคมจะสามารถควบคุมการกระทำของตนเองได้ดีกว่าคนที่ไม่สนใจหรือเมินเฉยต่อสังคม ดังนั้น ทฤษฎีการควบคุมทางสังคม ชี้ให้เห็นว่าเด็กและเยาวชนกระทำความผิดด้วยการเสพสารเสพติด เพราะเขามีความผูกพันกับสังคมน้อย ทั้งสังคมที่บ้าน โรงเรียนและเพื่อน อีกทั้งความผูกพันอันอาจเกิดขึ้นในเชิงลบ ผลตามมาก็คือการผลักดันให้เขาเหล่านั้นหันหน้าไปพึ่งยาเสพติดในที่สุด เพราะสังคมไม่สามารถเห็นยั้งเขาไว้ได้

แนวคิดของ Hirschi มองว่าการมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนเป็นผลมาจากความผูกพันของปัจเจกบุคคลที่มีต่อสังคมมีความอ่อนแอลง กล่าวอีกนัยหนึ่ง ถ้าความผูกพันของบุคคลที่มีต่อสังคมลด

¹⁸ วารุณี ภูริสินสิทธิ์. การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน : แนวคิดทางสังคมวิทยา. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2531, หน้า 70-71.

¹⁹ สุดสงวน สุธีสร. อาชญาวิทยา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547, หน้า 85 - 86.

²⁰ อ้างถึงในอรณพ ชูบำรุง, 2527, หน้า 107

²¹ อ้างถึงในสุรัสวดี กัญญาสิทธิ์ “มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาสำหรับเด็ก และเยาวชนที่กระทำความผิดในคดียาเสพติด” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2558 หน้า 13 และอ้างในรายวิชา HO385 การควบคุมทางสังคม บทที่ 3 ทฤษฎีการควบคุมทางสังคม หน้า 46 – 47 ภาษาอังกฤษ line ht (1982, p, 124 – 132 อ้างถึงในอรณพ ชูบำรุง, 2527, หน้า 107)

น้อยลงก็จะทำให้บุคคลมีโอกาหรือแนวโน้มที่จะกระทำผิดได้มากขึ้น โดยทฤษฎีนี้มีประเด็นหลักอยู่ที่ความผูกพันทางสังคม (Social Bond) ซึ่งความผูกพันนี้เป็นสิ่งที่บุคคลจะต้องมีต่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม โดยเฉพาะต่อมาตรฐานความประพฤติว่า ความประพฤติเช่นไรเป็นความประพฤติที่เหมาะสม ซึ่งความผูกพันทางสังคมนี้ ได้แก่

1. ความรู้สึกรักผูกพัน (Attachment)
2. ความยึดมั่น (Commitment)
3. ความเกี่ยวข้อง (Involvement)
4. ความเชื่อ (Belief)

ดังนั้น มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนจึงช่วยให้เด็กและเยาวชนมีความผูกพันกับสังคมมากขึ้น เพราะมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเป็นการนำเอาแนวคิดการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในคดีอาญาเพื่อให้ความผูกพันกับสังคมมากขึ้น โดยใช้สังคมเป็นตัวเหนี่ยวรั้งเขาไว้ไม่ให้เขาหนีไปกระทำความผิดอีก

หลักของทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่างมีดังนี้

1. พฤติกรรมการกระทำความผิดเกิดจากการเรียนรู้มิใช่เกิดมาแต่กำเนิดหรือสืบทอดกันมา
2. พฤติกรรมการกระทำความผิดเกิดจากการพบปะสังสรรค์กับคนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อสื่อสารหรือการพูดและกิริยาอาการ
3. การเรียนรู้เกิดจากกลุ่มที่มีความใกล้ชิดเป็นส่วนตัว
4. การเรียนรู้รวมทั้งวิถีในการประกอบอาชีพกรรมและทิศทางแรงจูงใจ แรงผลักดัน การให้เหตุผล ทักษะของการกระทำความผิด
5. ทิศทางแรงจูงใจและแรงผลักดันออกมาในรูปความเชื่อถือต่ออบทบัญญัติหรือไม่เชื่อถือต่ออบทบัญญัติ ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมในสังคม
6. การที่ไปร่วมกระทำความผิดเกิดจากความพึงพอใจในการละเมิดกฎหมายที่มีมากกว่าอีกด้าน sutterland ถือว่าเป็นหลักพื้นฐานของทฤษฎีโดยมองว่าบุคคลกลายเป็นผู้กระทำความผิดเพราะได้สัมผัสติดต่อกันเป็นแบบแผน
7. การคบหาสมาคมที่แตกต่างอาจเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลาความก่อนหลังและความเข้มข้น ซึ่งหมายความว่าถ้าวัยรุ่นมีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดบ่อยๆ และอยู่ในช่วงเวลานานๆ โอกาสวัยรุ่นจะกระทำความผิดก็มีมาก พฤติกรรมการกระทำจะเกิดขึ้นและติดตัวไปตลอดชีวิต ความ

เข้มข้นอาจจะมีแบบแผนมาจากเป็นที่ขย่งมากขึ้นต่อกลุ่มวัยรุ่นและถ้ากลุ่มวัยรุ่นยังมีการคบหาสมาคมกันอยู่โอกาสที่เด็กจะยอมรับและปฏิบัติก็เกิดมีมากขึ้น

8. พฤติกรรมการกระทำผิดจะมีความสัมพันธ์กับแบบแผนการกระทำผิดและแบบแผนที่ต่อต้านการกระทำผิดโดยเกี่ยวข้องมาจากการเรียนรู้่ออย่างอื่น

9. พฤติกรรมในการกระทำผิดแสดงออกจากความต้องการหรือค่านิยมทั่ว ๆ ไป ซึ่งบางที่ไม่สามารถอธิบายได้ พฤติกรรมปกติที่แสดงออกซึ่งความต้องการและค่านิยมเดียวกัน เช่น โจรต้องการใช้เงินจึงต้องขโมย แต่กรรมกรที่ซื้อสตั๊ดต้องการใช้เงินจึงต้องทำงาน

จากทฤษฎีดังกล่าวจึงนำมาใช้ในมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเพื่อให้เด็กและเยาวชนหันเหออกจากพฤติกรรมที่เป็นที่เสียหายซึ่งจะทำให้เด็กหรือเยาวชนหันเหออกจากกระบวนการยุติธรรมตามปกติ

การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดโดยการควบคุมทางสังคมไม่ว่าจะเป็นวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว ชุมชน นั้นสามารถนำการควบคุมทางสังคมนี้มาแก้ไขปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดและจะทำให้เด็กนั้นมีความผูกพันทางสังคมมากขึ้นและจะเหนียวรั้งไม่ให้เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

2.1.3 ทฤษฎีตราบาป (Labeling theory)²²

ทฤษฎีตราบาป คือทฤษฎีที่ตราหน้าอาชญากรว่าเป็นคนร้ายโดยไม่ยอมเปิดโอกาสให้บุคคลที่ประพฤติดิฉันนั้นกลับเป็นคนดีได้อีก

ทฤษฎีตราบาป หรือตราหน้า มีจุดกำเนิดเมื่องานเขียนของ แทนเนม โบม (Frank Tannenbaum) เป็นผู้เริ่มใช้คำว่า “การระบายสีเส้นแก่ความชั่วร้าย” เพื่ออธิบายพฤติกรรมของอาชญากร โดยสาระสำคัญของทฤษฎีตราหน้าคือ แม้พฤติกรรมของอาชญากรจะเป็นสิ่งชั่วร้าย แต่ที่ร้ายยิ่งกว่าคือ การที่สังคมพยายามผลักดันให้อาชญากรมถลาลึกลงไปในทางที่ผิดเป็นภัยแก่สังคมมากยิ่งขึ้น โดยไม่ยอมเปิดโอกาสให้บุคคลที่ประพฤติดิฉันกลับตัวเป็นคนดี

เบคเคอร์(Howard S. Becker)²³ นักสังคมวิทยาชาวอเมริกัน ได้กล่าวว่า การกระทำใด ๆ ก็ตามที่เรียกว่าเป็น "พฤติกรรมเบี่ยงเบน โดยเนื้อแท้ของมันแล้วไม่ได้ขึ้นอยู่กับหรือผูกติดกับพฤติกรรมนั้น โดยตรง แต่เป็นแนวโน้มที่คนส่วนใหญ่มีการประทับตราในเชิงลบให้กับพฤติกรรมนั้นๆ ที่เขาเห็นว่าผิดแผกแตกต่างไปจากบรรทัดฐานที่สังคมคาดหวังหรือต้องการให้เป็น ดังนั้นพฤติกรรมเบี่ยงเบนในมุมมองของทฤษฎีนี้ จึงเน้นไปที่ปฏิกริยาของสังคมที่มีต่อผู้กระทำผิดมากกว่าเนื้อหาสาระ

²² อ้างถึงในสุรัสวดี กัญญาสิทธิ, อ่างแล้ว, หน้า 14.

²³ อ้างถึงในสุรัสวดี กัญญาสิทธิ, อ่างแล้ว, หน้า 15.

ของการกระทำนั้นโดยตรง ตามทฤษฎีนี้ เบคเกอร์ จึงเชื่อว่า สังคมนั้นไม่เพียงแต่ลงโทษผู้ที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนเท่านั้น แต่ยังห่างเหินจากผู้ที่เบี่ยงเบนอีกด้วย โดยถือว่า ผู้เบี่ยงเบนเป็นคนนอกคอก เป็นคนคบไม่ได้ เป็นคนเลว จึงเท่ากับเพิ่มแรงกดดันให้ผู้เบี่ยงเบนมากขึ้น เขาก็จะเบี่ยงเบนมากขึ้นเป็นเงาตามตัวไปด้วย เบคเกอร์ อธิบายว่า กลุ่มทางสังคมเป็นตัวการสำคัญในการสร้างพฤติกรรมเบี่ยงเบน โดยการสร้างกฎเกณฑ์ขึ้นมาเป็นผลทำให้ผู้ที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์นั้นต้องการเป็นผู้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน

การตราใบหรือตราหน้าแก่ผู้กระทำความผิดหรือผู้ที่เคยกระทำความผิดนั้นไม่เป็นผลดีต่อตัวเขาเลยซึ่งมีแต่จะเกิดผลร้ายเสมือนผลึกผู้กระทำความผิดให้ลงเหวยิ่งทำให้เขาถลำตัวเองลงไป ในทางที่ชั่วร้ายมากยิ่งขึ้น และแม้จะกลับตัวเป็นคนดีแล้วก็ตาม สังคมก็ไม่ยอมรับ พวกเขาจึงไม่มีทางเลือกและไม่มีโอกาสอีกต่อไป พฤติการณ์ตราหน้าจึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำซาก และยังทำให้ผู้กระทำความผิดก่ออาชญากรรมที่มีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ

ดังนั้น ตราบใดที่สังคมไม่ยอมรับหรือให้อภัยแก่ผู้ที่เคยกระทำความผิดก็เท่ากับเป็นการผลักดันให้ผู้กระทำความผิดกลับไปประกอบอาชญากรรมซ้ำอีก ซึ่งมีแต่จะส่งผลร้ายแก่สังคมมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเป็นมาตรการที่ให้ครอบครัวและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลและให้โอกาสเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดแก้ไขปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนให้กลับตัวเป็นคนดีของสังคมโดยสังคมให้โอกาสเขาไม่ตราหน้าเขาว่าเป็นคนที่มีพฤติกรรมแปลกแยก การให้โอกาสเด็กและเยาวชนได้กลับตัวเป็นคนดีจึงส่งผลดีทั้งตัวเด็กและสังคม ไม่ทำให้เขาหวนกลับไปกระทำความผิด

การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดในปัจจุบันนี้จึงมีอิทธิพลมาจากแนวความคิดในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดของสำนักสังคมวิทยา

2.2 แนวคิดกลุ่มที่สอง กระบวนยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด

การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดในปัจจุบันนั้นได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดของสำนักสังคมวิทยา คือ สำนักดั้งเดิมหรือสำนักคลาสสิก (Classical School) และสำนักปฏิฐานนิยม (Positive School) ซึ่งมีแนวความคิดดังนี้

2.2.1 สำนักดั้งเดิมหรือสำนักคลาสสิก (Classical School)

สำนักดั้งเดิมหรือสำนักคลาสสิก เป็นแนวความคิดที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 18 เพื่อต่อต้านกับความป่าเถื่อนและความไม่แน่นอนของระบอบกฎหมายและการลงโทษในสมัยนั้น สำนักนี้เสนอแนวความคิดในการปฏิรูปกฎหมายการลงโทษให้เหมาะสมกับการกระทำผิดให้เกิดความยุติธรรมตลอดจนเรื่องการอธิบายสาเหตุของการกระทำผิด²⁴ ผู้นำของสำนัก คือ ซีซาร์ เบ็คคาเรีย (Cesare Baccaria) ชาวอิตาลี และเจเรมี เบนแธม (Jeremy Bentham) ชาวอังกฤษ

หลักคิดที่สำคัญของ เบ็คคาเรีย จากหนังสือ On Crime and Punishments กล่าวโดยสรุปได้ ดังนี้²⁵

1) พื้นฐาน ในการปฏิบัติทางสังคม ควรเป็นไปโดยสอดคล้องกับหลักประโยชน์นิยม (Utilitarian Principle) คือ มองประโยชน์สูงสุดสำหรับมวลชน (The greatest happiness shared by the greatest number)

2) การกำหนดบทลงโทษจากการประกอบอาชญากรรม ควรพิจารณาจากความสูญเสียต่อสังคมเป็นหลัก เพราะพฤติกรรมอาชญากรรมเป็นภัยต่อสังคมโดยรวม

3) การป้องกันอาชญากรรม ควรมีความสำคัญมากกว่าการลงโทษอาชญากร กฎหมายควรเป็นลายลักษณ์อักษร และเผยแพร่ให้เป็นที่ทราบแก่สมาชิกทุกคนในสังคมว่าพฤติกรรมใดควรละเว้น พฤติกรรมใดควรปฏิบัติ โดยกำหนดบทลงโทษและการให้รางวัลอย่างเหมาะสมให้ชัดเจน นอกจากนี้ในแง่ของการป้องกัน สังคมควรมีนักกฎหมายที่มีความสามารถ มีคุณธรรม เพื่อบัญญัติกฎหมายที่เป็นธรรมให้แก่สังคม ผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ควรมีความซื่อสัตย์ ปฏิบัติงานด้วยคุณธรรม จะสามารถลดปัญหาสืบเนื่องจากการใช้กฎหมายได้ นอกจากนี้สังคมควรส่งเสริมคนดีให้ทำงานแก่สังคม และสกัดคนชั่วออกจากระบบ

4) การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่ เบ็คคาเรีย ไม่เห็นด้วย คือ การกล่าวหาในทางลับ และการทรมาน ควรส่งเสริมมนุษยธรรม การพิพากษาคดีควรมีความรวดเร็วแน่นอน และเหมาะสม โดยมีเกณฑ์ที่เป็นธรรม ในแง่ของการลงโทษควรมุ่งเน้นเรื่องการข่มขู่ยับยั้งบุคคลจากการกระทำผิด มิใช่มุ่งเน้นเรื่องการแก้แค้นทดแทนซึ่งเป็นการทำลายล้างกัน ประเด็นเรื่องโทษจำคุกควรนำมาใช้ แต่ต้องพัฒนาและปรับปรุงสภาพเรือนจำให้ถูกสุขลักษณะและมีความมั่นคงปลอดภัย และท้ายสุดเรื่องความหนักเบาของการลงโทษ การลงโทษต่อผู้กระทำผิด ควรทำให้เขารู้สึกสูญเสียมากกว่าได้ประโยชน์ (ถ้าไร) คือเป็นการลงโทษที่เหมาะสมกับโทษที่ทำไป

²⁴ สุดสงวน สุธีสร, 2534, หน้า 4.

²⁵ สุดสงวน สุธีสร. อาชญวิทยาและงานสังคมสงเคราะห์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์, 2546, หน้า 46.

จากพื้นฐานข้างต้นนั้น เบ็คคาเรีย ได้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการลงโทษอย่างเที่ยงธรรมและเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย ซึ่งเบ็คคาเรีย กล่าวว่า

...บุคคลทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย ดังนั้น ไม่ว่าผู้ใดกระทำผิดในลักษณะเดียวกัน จะต้องรับโทษเช่นเดียวกัน นอกจากนั้นเพื่อให้บุคคลได้ทราบว่าพฤติกรรมประเภทใดเป็นความผิดและบทลงโทษ ด้วยกฎหมาย จำเป็นต้องเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรให้ชัดเจนเพียงพอที่บุคคลทั่วไปจะเข้าใจได้...²⁶

จากแนวความคิดดังกล่าว จะเห็นได้ว่าสำนักนี้ได้เสนอให้ใช้วิธีการลงโทษในการยับยั้งการทำความผิดและเป็นการป้องกันอาชญากรรม โดยมีความเห็นว่ามีมนุษย์มีความสามารถในการใช้เหตุผล สามารถเลือกได้ว่าควรทำอย่างไรและไม่ควรทำอย่างไร มนุษย์มีพฤติกรรมเช่นใดนั้น และจะต้องคำนึงถึงประโยชน์หรือผลร้ายที่เขาได้รับจากการกระทำของเขา ดังนั้น กฎหมายจะมีผลในการข่มขู่ยับยั้งการกระทำผิดของบุคคลก็ต่อเมื่อกฎหมายได้ให้ผลร้ายแก่ผู้ที่กระทำผิดมากกว่าหรือเหมาะสมกับประโยชน์ที่เขาจะได้รับ การบังคับใช้กฎหมายจึงต้องมีความแน่นอนและรวดเร็ว และสามารถลงโทษผู้กระทำผิดกฎหมายได้ทุกครั้ง หรือโอกาสที่ถูกลงโทษมีมากกว่าโอกาสที่จะหลุดรอดไปได้ เพื่อให้เกิดความเกรงกลัว แนวความคิดนี้จะเน้นที่การลงโทษต่อผู้ทำความผิดทุกรายด้วยวิธีที่รวดเร็วและแน่นอนเหมาะสมกับความผิด เพื่อเป็นการข่มขู่และยับยั้งการกระทำที่เกิดขึ้น ซึ่งเท่ากับว่าเป็นการป้องกันอาชญากรรมด้วย

2.2.2 สำนักปฏิฐานนิยม (Positive School)²⁷

สำนักปฏิฐานนิยม เป็นสำนักที่เกิดขึ้นในต้นคริสต์ศตวรรษ ที่ 19 อธิปไตยของความเจริญทางวิทยาศาสตร์ได้เข้ามามีอิทธิพลเหนือหลักเหตุผลและปรัชญา ในศตวรรษที่ 18 สำนักนี้ได้ นำโดยนักอาชญาวิทยาอิตาลี 3 ท่าน คือ²⁸ ซีซาร์ ลอมโบโรโซ (Cesare Lombroso) ราฟาเอล การ์โฟโล (Raffaello Garofolo) และเอนริโก เฟอริรี (Enrico Ferri) ได้เสนอแนวความคิดโดยใช้หลักวิทยาศาสตร์ในการวิเคราะห์สาเหตุในการกระทำผิดและการบังคับใช้กฎหมายว่ากฎหมายจะต้องคำนึงถึงสาเหตุพื้นเพดั้งเดิมของผู้ทำความผิด เพราะการที่คนจะทำความผิดได้นั้นเกิดจากการที่เขาถูกกดดันและบีบบังคับจากแรงกดดัน ด้านร่างกาย จิตใจและสภาพสังคม เช่น เกิดจากการบกพร่องทางพันธุกรรมหรือกายภาพ หรือ เกิดจากความยากจน หรือหมดโอกาสทางสังคม เกิดจากความ

²⁶ อ้างถึงในประเทือง ธนียผล, 2538, หน้า 56

²⁷ อ้างถึงใน,เกษรรงค์ ทินเสน, 2542, หน้า 38

²⁸ อ้างถึงในสุวรรณณี ใจร่วม,ปัญหาการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนตาม มาตรา 86 และ 90 ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553, หน้า17

กตค้นในจิตใจซึ่งทำให้เขาไม่มีโอกาสใช้เหตุผลพิจารณาถึงผลดีและผลเสียก่อนที่จะกระทำผิด สำนึกนี้จึงหันมาศึกษาตัวอาชญากรมากกว่าการศึกษากฎหมาย

ซีซาร์ ลอมโบโรโซ (Cesare Lombroso) คือ บิดาของวิชาอาชญาวิทยาสมัยใหม่ (Modern Criminology) เป็นผู้นำทฤษฎีวิวัฒนาการของ ชาร์ลส์ ดาร์วิน (Charles Darwin) มาใช้จนเป็นที่โด่งดังและยอมรับโดยทั่วไป ลอมโบโรโซได้ศึกษาอาชญากรรมโดยนำหลักวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ มีการตั้งสมมติฐานในการศึกษาและเก็บข้อมูลจากกลุ่มประชากร ที่กำหนด จึงตั้งทฤษฎีตามผลสรุปของสมมติฐานว่า การมีลักษณะดังกล่าวถ่ายทอดทางกรรมพันธุ์ ทำให้เด็กเกิดมาพร้อมกับลักษณะของอาชญากร “อาชญากรโดยกำเนิด” (Born Criminal)²⁹ โดยเขาชี้ให้เห็นว่า พฤติกรรมของอาชญากรเป็นผลจากการถ่ายทอดทางกายภาพและจิตใจ ซึ่งอาชญากรได้รับจากบรรพบุรุษ ในขณะที่ ราฟาเอล กาโรฟาโล (Raffaello Garofolo) ศึกษา เรื่อง “อาชญากรธรรมชาติ” และ กอริริง (Goring) ศึกษาพบว่า ผู้ต้องขังมีภูมิปัญญาต่ำกว่าบุคคลทั่วไป

จากแนวความคิดดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ให้ความสนใจที่จะศึกษา “ตัวอาชญากร” เพราะถือว่ากฎหมายและรัฐเป็นสิ่งสมบูรณ์ และสิ่งที่ผิดปกติคือตัวผู้กระทำผิดหรือผู้ที่ละเมิดกฎหมาย ซึ่งต้องทำการศึกษาว่าทำไมจึงกระทำผิด มีอะไรเป็น “สาเหตุ” ทั้งนี้ก็เพื่ออบรมแก้ไขให้ปรับตัวเข้ากับสังคมหรือปฏิบัติตามกฎหมายได้ ซึ่งผลการใช้แนวความคิดนี้ก็ถือเป็นการหันมาใช้กฎหมายในลักษณะที่มีการผ่อนปรนต่อผู้กระทำความผิดเป็นรายๆ ไป โดยคำนึงถึงสาเหตุที่ผู้กระทำผิด “ผิดปกติ” ให้กลับเป็น “ปกติ” ดังนั้น การลงโทษผู้กระทำผิดจึงไม่มุ่งในด้านการข่มขู่ให้เจ็ดหลาบ แต่เป็นการอบรมแก้ไขให้เขาปรับตัวเข้ากับสังคมได้

จากแนวความคิดของสำนักทั้งสองได้เข้ามามีผลต่อการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสามารถศึกษาได้จากเปรียบเทียบอิทธิพลของสองสำนักแนวคิดในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

---

²⁹ สุดสงวน สุธีสร, อ้างแล้ว หน้า 51.

ตารางที่ 2.1 เปรียบเทียบอิทธิพลแนวความคิดในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด³⁰

อิทธิพลของสำนักคลาสสิก (เน้นการข่มขู่ยับยั้ง)	อิทธิพลของสำนักปฏิฐานนิยม (เน้นการอบรมแก้ไข)
ตำรวจ	การคุมประพฤติของศาล
อัยการ	ศาลเยาวชนและครอบครัว
ศาล	ราชทัณฑ์ (พักการลงโทษ ลดวันต้องโทษ)
ราชทัณฑ์ (เรือนจำ)	พักการลงโทษ

จะเห็นได้ว่า สำนักปฏิฐานนิยมมีแนวความคิดเน้นที่เรื่องการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด โดยเลือกปฏิบัติต่อบุคคลเป็นรายๆ ไปตามความเหมาะสม และเด่นชัดมากในเรื่องการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด โดยเฉพาะให้ความสำคัญในการจัดตั้งศาลเยาวชน และครอบครัว ซึ่งมีหลักการเน้นในเรื่องให้ความคุ้มครองแก้ไขเด็กและเยาวชนเป็นรายบุคคล เพื่อให้กลับตัวเป็นพลเมืองดีมากกว่าการมุ่งปราบปรามและลงโทษเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ซึ่งเป็น แนวทางการแก้ไขที่เด็กและเยาวชนเหล่านั้นอาจกลับมากระทำความผิดซ้ำได้อีก

มีผู้อธิบายถึงแนวคิดเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน อาทิ Robinson³¹ ศาสตราจารย์ทางกฎหมายเด็กได้กล่าวไว้ว่า เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดจัดเป็นประเภทหนึ่งของอาชญากรรม ซึ่งแสดงถึงการคุกคามขั้นต้นต่อระเบียบทางสังคมและกระตุ้นความสนใจต่อสาธารณชน ปัญหาการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน เชื่อว่าผู้กระทำความผิด (Delinquency) ในวันนี้จะกลายเป็นอาชญากร (Criminal) ในอนาคต³²

Krisberg และ Austin³³ ซึ่งมีแนวคิดทางสังคมวิทยาที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน กล่าวว่า ส่วนใหญ่แล้วพฤติกรรมใดที่ถูกมองว่าไม่ดีสำหรับเด็กและเยาวชนหรือไม่เป็นไปตามบรรทัดฐานค่านิยมของสังคมจะถือว่าเป็นการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนทั้งสิ้น³⁴ หรือ

³⁰ อ้างถึงใน, เกษวรงค์ ทินเสน, 2542, หน้า 40-41

³¹ อ้างอิง Shpha M. Robinson.” The natural and control “Juvnile DemQuency New.York.1960: p3

³² ศรีหัทธา ชูสุวรรณ. “บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์กับการแก้ไขปัญหาคriminal เด็กและเยาวชนกระทำความผิดซ้ำ.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์, 2524, หน้า 16.

³³ อ้างถึงใน, ฉัฐพงษ์ เชื้อชาติ และเกษร และหิม, บทความเรื่องการกระทำความผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชนในโครงการประชุมเวทีวิชาการระดับชาติ SMART ครั้งที่ 2 หน้า 342

³⁴ วารุณี ภูริสินธิ์. การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน: แนวคิดทางสังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2531, หน้า 21.

Bernard³⁵ ซึ่งเป็นศาสตราจารย์ทางกฎหมายเด็กได้อธิบายว่าแต่ละบุคคลมักจะใช้คำว่า (Juvenile Delinquency) ในความหมายที่ต่างกันออกไป พ่อแม่ที่มีลูกคือร้อนก็อาจจะวิตกไปว่าบุตรของตนกำลังจะเป็นผู้กระทำผิด หรือผู้ใหญ่บางคนคิดว่าเด็กชายหรือเด็กหญิงที่แต่งตัวไม่สุภาพ ไว้ทรงผมแปลก ๆ หรือพูดจาด้วยภาษาแสลง เป็นผู้กระทำผิด โดยเฉพาะมีผู้ใหญ่อีกหลายๆ คนมักจะเรียกเด็กชายหรือเยาวชนชายหญิงว่าเป็นผู้กระทำผิด เช่นเดียวกับเรียกใครคนใดคนหนึ่งอย่างหยาบคายในช่วงหนึ่งของความโกรธ สิ่งนี้อาจกลายเป็นความผิดพลาดแล้ว ยังไม่เป็นธรรมอย่างยิ่งอีกด้วย มันจะยุติธรรมถ้าจะกล่าวหาว่าเยาวชนผู้กระทำผิด คือ เด็กหรือเยาวชนชายหญิงที่ละเมิดกฎหมายไม่ว่าจะถูกจับหรือถูกลงโทษในข้อหาละเมิดกฎหมายหรือไม่ก็ตาม และยังจะยุติธรรมมากขึ้น ถ้ากล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนชายหญิงนั้น³⁶ เมื่อละเมิดกฎหมายครั้งหนึ่งแล้วก็มีได้หมายความว่า จะถูกตีตราให้เป็นผู้กระทำผิดไปจนตลอดชีวิต ซึ่ง Bernard ได้ให้คำนิยามว่าเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิด คือ เด็กหรือเยาวชนชายหญิง ที่ศาลได้พิพากษาและพบความผิดว่าได้กระทำการละเมิดพระราชบัญญัติของประเทศ ของรัฐ หรือของท้องถิ่น เขาอาจถูกจับโดยตำรวจ หรือถูกส่งไปศาล โดยพ่อแม่ หรือ โรงเรียน

แนวคิดจากสาขานี้มีการอธิบายถึงในส่วนของหลักการอาชญาวิทยาของไทย เช่น ประธาน วัฒนวานิชย์³⁷ อธิบายว่า คำว่า การกระทำความผิด (Delinquency) โดยพื้นฐานมีลักษณะคล้ายคลึงกับการประกอบอาชญากรรม (Criminality) ทั้งสองคำนี้มีความสัมพันธ์กันระหว่างอำนาจของรัฐในการบัญญัติกฎหมาย เพื่อควบคุมความประพฤติที่เป็นอันตรายต่อสังคม เพียงแต่การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน (Juvenile Delinquency) ใช้สถานะอายุบุคคลเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาลงโทษ เด็กและเยาวชนยังไม่มีความรู้สึกรับผิดชอบเหมือนผู้ใหญ่ ยังไม่รู้จักแยกแยะระหว่างความดีกับความชั่ว ความถูกต้องกับความผิดเช่นผู้ใหญ่ ด้วยเหตุนี้การกระทำผิด รุนแรงของคนตายของเยาวชนอายุ 15 ปี กับชายอายุ 40 ปี จึงมีวิธีการปฏิบัติตามกฎหมายที่แตกต่างกัน เริ่มตั้งแต่การสืบสวน การพิจารณาคดี และการลงโทษผู้กระทำความผิด เช่น เยาวชนผู้กระทำผิดอาจส่งตัวไปสถานฝึกอบรม หรือสถานกักกัน แต่ผู้ใหญ่อาจต้องโทษจำคุกตลอดชีวิต หรือประหารชีวิต

ในการพิจารณาประกอบในค้วงบทบัญญัติของกฎหมายที่ได้ให้ความหมายของการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนไว้ว่า หมายถึง การกระทำของเด็กและเยาวชนซึ่งกฎหมายบัญญัติไว้ว่าเป็น

³⁵ Bernard, The Cycle of Juvenile Justice, 2.

³⁶ เกษวรารัง จินะแสน. “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนระหว่างถูกคุมประพฤติในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542, หน้า 13.

³⁷ ประธาน วัฒนวานิชย์. กฎหมายเกี่ยวกับความผิดของเด็ก : กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประกายพริก, 2530, หน้า 7-8.

ความผิด ซึ่งจะต้องพิจารณาหลักเกณฑ์ 2 อย่าง คือ เกณฑ์อายุเป็นเด็กหรือเยาวชน และเกณฑ์การกระทำผิด ได้แก่ การกระทำผิดที่ให้โทษทางอาญาและการกระทำที่มีกฎหมายบัญญัติไว้ว่าเป็นการกระทำผิดของเด็กโดยเฉพาะ ในกรณีที่เกิดถึงเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำผิดอาญา หมายถึงเด็กหรือเยาวชนใดที่กระทำการอันกฎหมายบัญญัติไว้เป็นความผิดอาญาตามนัยมาตรา 8(1) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534³⁸

ในช่วงแรกก่อนมีแนวคิดเกี่ยวกับการออกกฎหมายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน หมายถึง พฤติกรรมที่ขัดแย้งกับความต้องการในค่านิยมของวัฒนธรรมที่ครอบงำวิถีชีวิตของเยาวชน³⁹ นั่นก็คือ พฤติกรรมที่ฝ่าฝืนค่านิยมหลัก ซึ่งเป็นระบบที่ก่อรูปลักษณะนิสัยใจคอของเยาวชน แม้ว่ากฎหมายบางอย่างไม่ได้ฝังรากลึกลงในจารีตประเพณีของสังคม แต่ก็ปรากฏว่า จารีตประเพณีหลายอย่างถูกนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการบัญญัติกฎหมาย ดังนั้น การกระทำผิดของเด็กและเยาวชนจึงมีความหมายในทางพฤติกรรม บางรูปแบบที่ขัดแย้งหรือต่อต้านสังคม ทำให้เกิดการเสียระเบียบทั้งในทางสังคมและตัวบุคคล และมีนัยความหมายครอบคลุมไปถึงผลของการใช้ค่านิยมวินิจฉัยความประพฤติว่าเป็นสิ่งที่ ฟังปรารถนา หรือไม่ฟังปรารถนา ภายในกรอบของบรรทัดฐานและกฎหมายของสังคมด้วย เป็นความประพฤติที่มักจะมีผลกระทบต่อคนอื่น ไปในทางที่เสียหายถึงแม้ว่าบุคคลซึ่งเป็นผู้เยาว์อาจจะได้รับความกระทบกระเทือนจากการกระทำของตนเอง แต่ก็ไม่สำคัญเท่ากับข้อเท็จจริงที่ว่า พฤติกรรมใดมีผลกระทบต่อกลุ่มในทางที่ไม่ดี พฤติกรรมนั้นก็มักจะถือว่าเป็นการต่อต้านสังคม ไปจนถึงการอธิบายถึงการที่เด็กกระทำความผิดว่า “การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน” มาจากภาษาอังกฤษว่า “Juvenile Delinquency” ซึ่งได้มีการแปลไว้เป็นภาษาไทยที่แตกต่างกัน ในอดีตใช้คำว่า “ยุวอาชญากร” แต่ปัจจุบันใช้คำว่า “การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน” หรือ บางคนใช้คำว่า “เด็กเกเร”⁴⁰

ในระยะหลังเริ่มมีแนวคิดเปิดกว้างขึ้น โดยเน้นการให้เด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดกลับใจ เพราะหากไม่สามารถฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเพราะหลงผิดไป โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือด้วยความเป็นผู้เบาปัญญาและอ่อนแอทางจิตใจ ซึ่งอาจกล่อมเกล้า ให้กลับตัวเป็นคนดีได้ จึงไม่ควรใช้วิธี

³⁸ ประชุมพร สังข์ทอง, ประสิทธิผลในการบังคับบริการประกันตัวเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546 หน้า 6

³⁹ เสริม ปุณณะหิตานันท์. การกระทำผิดในสังคม สังคมวิทยาอาชญากรรมและพฤติกรรมเบี่ยงเบน. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เดอะบิสซิเนสเพรส จำกัด, 2523, หน้า 88- 89.

⁴⁰ สุชา จันท์เอม. จิตวิทยาเด็กเกเร. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2533, หน้า 2.

ปฏิบัติต่อเขาเยี่ยงอาชญากร เพราะถ้าทำเช่นนั้นก็จะเท่ากับผลักคนให้เขายิ่งถลาลึกลงไปสู่ทางชั่วร้ายจนไม่สามารถกลับตัวได้ เมื่อเติบโตขึ้นก็จะกลายเป็นอาชญากรที่มีสันดานชั่วร้ายไปจริง ๆ⁴¹

2.3 แนวคิดกลุ่มที่สาม. แนวคิดเกี่ยวกับการบำบัดฟื้นฟูสำหรับเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิด

แนวคิดที่ผู้เขียนจัดอยู่ในกลุ่มนี้ ประกอบด้วย แนวคิดหลัก 3 ประการ ได้แก่ แนวคิดอรรถประโยชน์นิยม กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) และแนวคิดการบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิด

2.3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดบนพื้นฐานของทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยม (Utilitarian Theory)

ทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยมมองลักษณะของสังคมมนุษย์และกฎหมายอาญาว่ามีลักษณะ 3 ประการ คือ ประการแรก มนุษย์พยายามแสวงหาความพอใจและหลีกเลี่ยงความเจ็บปวด ประการที่สอง สังคมควรจะมีการดำเนินการตามหลักประโยชน์สูงสุดเพื่อมวลสมาชิกจำนวนสูงสุด และประการสุดท้าย ในส่วนที่เกี่ยวกับกฎหมายอาญาการพิจารณาถึงความร้ายแรงของความผิดและฐานควรพิจารณาจากความเสียหายซึ่งกระทำต่อสังคม

ทฤษฎีอรรถประโยชน์ ถือว่าการลงโทษก่อให้เกิดผลดี แต่ก็ยังมีข้อถกเถียงกันในหมู่นักวิชาการที่เห็นด้วยกับทฤษฎีนี้ว่าลักษณะของผลดีนั้นเป็นอย่างไร บางท่านเห็นว่าถ้าการลงโทษก่อให้เกิดความเสียหายมากกว่าผลดีที่เกิดขึ้นจากการลงโทษ การลงโทษนั้นจะไม่ชอบธรรม แต่ความเห็นส่วนใหญ่ยอมรับกันว่าเป้าหมายสำคัญของการลงโทษ คือ การทำให้อาชญากรรมลดและเชื่อว่าการลงโทษผู้กระทำความผิดจะก่อให้เกิดผลดีอันจะทำให้อาชญากรรมลดลงอย่างแน่นอน 3 ประการนี้ คือ

ประการแรก การลงโทษจะมีผลยับยั้ง (deterrence) มิให้การกระทำความผิดโดยจะมีผลเป็นการยับยั้งทั้งแก่ตัวผู้กระทำความผิด และแก่บุคคลทั่วไป

ประการที่สอง การลงโทษจะมีผลเป็นการแก้ไข (reformatory effect) และฟื้นฟู (rehabilitative effect) ผู้กระทำความผิดโดยทำให้ผู้กระทำความผิดเปลี่ยนทัศนคติและค่านิยมที่จะเชื่อฟังและไม่ฝ่าฝืนกฎหมาย

ประการสุดท้ายการลงโทษจะมีผลเป็นการตัดโอกาสมิให้ผู้ผู้นั้นกระทำความผิด (Incapacitative effect) โดยการลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดจึงไม่มีโอกาสก่ออาชญากรรมขึ้นอีก

⁴¹ ประทีป ธานีผล. อาชญวิทยาและทัณฑวิทยา. กรุงเทพมหานคร: หจก. แสงจันทร์การพิมพ์, 2538, หน้า 122.

ในสังคมรากฐานของแนวความคิดตามทฤษฎีอรรถประโยชน์ เชื่อกันว่าเริ่มขึ้นจากคำกล่าวของ Thomas Hobbes ที่ว่า“การแก้แค้นหรือลงโทษบุคคลไม่ควรจะพิจารณาถึงความร้ายแรงอันเกิดจากความน่าตำหนิของผู้นั้นในอดีต แต่ควรพิจารณาถึงผลดีที่สุดที่ตามมาจากการลงโทษ ดังนั้น การลงโทษจะกระทำได้เฉพาะแต่ในกรณีที่จะแก้ไขผู้กระทำผิด หรือตักเตือนมิให้ผู้อื่นเอาเยี่ยงอย่างผู้กระทำผิด”อย่างไรก็ตาม ถ้าตรวจสอบย้อนหลังกลับไปในอดีต จะพบว่าในสมัยกรีก Plato ได้กล่าวแนวความคิดเช่นนี้ไว้เช่นกัน คือ“การที่บุคคลใดถูกลงโทษมิใช่เป็นเพราะเขาได้กระทำผิด เนื่องจากการกระทำที่ได้กระทำไปแล้ว มีอาจลบล้างให้กระทำได้อีก แต่ที่บุคคลนั้นถูกลงโทษ เพราะเพื่อผลในอนาคตแก่ตัวเขาเอง และแก่ผู้อื่นที่เห็นว่าการกระทำนั้นควรได้รับการแก้ไข และลดอัตราการทำผิดที่ผู้หนึ่งก่อให้เกิดขึ้น”

ผลดีในการลงโทษตามทฤษฎีอรรถประโยชน์เพื่อแก้ไขหรือฟื้นฟูจิตใจผู้กระทำผิด (reformation and rehabilitation) การลงโทษเพื่อแก้ไขหรือฟื้นฟูจิตใจผู้กระทำผิดมุ่งหมายต่อตัวผู้กระทำผิดโดยตรงมิได้ต้องการให้มีผลถึงบุคคลอื่น โดยมีเป้าหมายที่จะใช้การลงโทษเป็นวิธีการเปลี่ยนหรือแก้ไขหรือเยียวยารักษาจิตใจของผู้กระทำผิดให้ลดความรู้สึกต่อต้านกฎหมาย และกลับมามีความเห็นดีเห็นชอบด้วยการปฏิบัติตามกฎหมาย ตลอดจนมีความสามารถยับยั้งตนเอง มิให้คิดหรือกระทำการอันเป็นความผิดอีกต่อไป ผลของการลงโทษในลักษณะนี้จึงคล้ายคลึงกับการข่มขู่โดยเฉพาะตัวผู้กระทำผิดเพราะมีความประสงค์จะมีให้บุคคลนั้นกระทำผิดขึ้นอีก แต่ต่างกันตรงที่การสร้างแรงจูงใจมิให้กระทำผิด กล่าวคือ การข่มขู่ใช้การลงโทษที่รุนแรงเป็นวิธี ทำให้ผู้หนึ่งกลัวและเข็ดหลาบไม่กล้ากระทำผิดอีกเมื่อนึกถึงโทษที่ตนเคยได้รับกับผลดีที่จะได้จากการกระทำผิด แต่การแก้ไขฟื้นฟูจิตใจผู้กระทำผิดใช้โทษเป็นเครื่องมือทำให้จิตใจของผู้นั้นยอมรับว่าการกระทำผิดเป็นสิ่งไม่ถูกต้องและตัดสินใจเลือกปฏิบัติตามกฎหมายแทนการกระทำผิดพื้นฐานของแนวความคิดของการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด คือการที่บุคคลกระทำความผิดเกิดขึ้นจากการที่จิตใจของผู้นั้นเห็นว่าสิ่งที่เขากระทำเป็นสิ่งถูกต้องจึงกระทำลงไปโดยไม่รู้ว่าการกระทำนั้นฝ่าฝืนปทัสฐานของสังคม เหตุที่ทำให้เขามีทัศนคติที่ผิดเช่นนี้ เนื่องจากสภาพแวดล้อมของผู้นั้น หรือสภาพจิตใจของเขาเองมีความเห็นที่ผิดไป ดังนั้น หากผู้กระทำผิดได้รับการแก้ไขหรือเยียวยาจิตใจให้มีสำนึกและทัศนคติที่ถูกต้องตรงกับปทัสฐานของสังคม ก็จะทำให้ผู้หนึ่งหลีกเลี่ยงไม่กระทำผิดอีกต่อไปวิธีการลงโทษที่ทำให้เกิดผลดีเป็นการแก้ไข หรือฟื้นฟูจิตใจผู้กระทำผิดอาจกระทำได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับลักษณะและพื้นฐานทางจิตใจของผู้กระทำผิด

การลงโทษตามความมุ่งหมายนี้จึงมีลักษณะเป็นการแก้ไขผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล (Individualization) และมุ่งเน้นที่การบำบัดรักษา (treatment) แทนการลงโทษเพื่อให้ได้รับการเจ็บปวดทรมาน (punishment) ตามแนวความคิดนี้โทษประหารชีวิตและโทษจำคุกมิได้ก่อให้เกิดผลเป็นการ

แก้ไขความประพฤติของผู้กระทำผิด กล่าวคือโทษประหารชีวิตทำให้ผู้นั้นหมดโอกาสกลับตัวเป็นคนดี ส่วนโทษจำคุกนั้นทำให้คุณลักษณะประจำตัวของความเป็นคนเสื่อมสลายลง เนื่องจากการถูกคุมขังในเรือนจำ มีผลให้ฐานะและชื่อเสียงของผู้นั้นเสื่อมลงในสายตาผู้อื่น และมักจะได้รับการปฏิเสธให้เข้าทำงาน หรือเข้าสังคมของคนทั่วไปจึงทำให้ผู้ต้องโทษเสียโอกาสที่จะประพฤติตนและประกอบอาชีพโดยสุจริตต่อไป เหตุอีกประการหนึ่ง การที่มีได้แยกขังบุคคลที่กระทำผิดติดนิสัยกับบุคคลซึ่งเพิ่งต้องโทษจำคุกเป็นครั้งแรกก่อให้เกิดการถ่ายทอดพฤติกรรมของการก่ออาชญากรรมและวิธีหลบหนีให้พ้นจากการจับกุมหรือลงโทษ จึงทำให้เรือนจำกลายเป็นโรงเรียนฝึกหัดอาชญากรอาชีวะมากกว่าโรงเรียนฝึกรอบรมจิตใจเพื่อให้ผู้ต้องโทษออกไปเป็นพลเมืองที่มีวินัยและเชื่อฟังกฎหมายด้วยเหตุดังกล่าว

ผู้ที่มีความคิดตามทฤษฎีนี้จึงเสนอแนวทางแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

- 1) แยกประเภทนักโทษ เพื่อการแก้ไขให้เหมาะสมกับลักษณะของนักโทษแต่ละราย
- 2) พยายามหลีกเลี่ยงการลงโทษจำคุกในระยะเวลานานสั้น และใช้วิธีการอื่นแทน เช่น กักขัง รอการลงโทษ หรือปรับ เป็นต้น ทั้งนี้เพราะการลงโทษจำคุกในเวลาอันสั้นนั้นนอกจากจะไม่เกิดผลเป็นการแก้ไขเพราะมีเวลาน้อย ยังจะก่อให้เกิดผลเสียแก่ผู้ต้องโทษเพราะถูกตราหน้าว่าเป็นคนคุกมาก่อน
- 3) ใช้วิธีการปลดปล่อยผู้ต้องโทษซึ่งได้รับการแก้ไขแล้วก่อนครบกำหนดเวลา ในคำพิพากษา เช่น การพักการลงโทษ (parole)
- 4) กำหนดวิธีการแก้ไขปรับปรุงผู้ต้องโทษขณะอยู่ในเรือนจำ เช่น ฝึกหัดอาชีพ อบรมทางการศึกษาและศีลธรรม หรือให้การรักษาพยาบาล เพื่อแก้ไขจิตใจผู้นั้นให้มีทัศนคติที่สอดคล้องกับปทัสถานของสังคมเมื่อออกจากเรือนจำ

การลงโทษผู้กระทำผิดโดยวัตถุประสงค์ของการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดมีความจำเป็นต้องใช้วิธีการที่หลากหลายและเฉพาะราย เพราะสาเหตุของการที่บุคคลกระทำความผิด⁴²

การกระทำของมนุษย์ถูกกำหนดจากปัจจัยต่างๆ มนุษย์ไม่สามารถเลือกกระทำอย่างอิสระ ใช้เหตุผลในการเลือก แต่มนุษย์ถูกกดดันหล่อหลอมจากสิ่งแวดล้อมและปัจจัยต่างๆ จนต้องหันไปสู่การกระทำความผิด การกระทำของมนุษย์จึงเกิดจากปัจจัยหลายๆ อย่าง เช่น ปัจจัยทางด้านจิตวิทยา ปัจจัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม ซึ่งปัจจัยเหล่านี้อยู่นอกเหนือการควบคุมของมนุษย์ และอาจจะ

⁴² วิชา แซ่ไฉ่ว, “ทัศนของผู้ประสานงานการประชุมที่มีต่อระบบการยุติธรรม เจริงสมานลันท์ โดยวิธีการประชุม กลุ่มครอบครัวและชุมชน ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร หน้า 91, 92, 95, 96

แตกต่างกันออกไปในแต่ละบุคคล การลงโทษจึงไม่ควรมุ่งเน้นที่การกระทำความผิดเป็นหลัก แต่ควรพิจารณาจากสาเหตุที่ทำให้เกิดการกระทำความผิดและแก้ไขไปที่สาเหตุนั้น⁴³

การลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด จึงเป็นการลงโทษที่เน้นตัวผู้กระทำความผิดมากกว่าการกระทำความผิด เพื่อหาสาเหตุและแนวทางแก้ไข ทั้งนี้ เพราะสังคมจัดให้มีการลงโทษขึ้นก็เพื่อเปิดโอกาสให้สังคมได้แก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด แนวความคิดการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูนี้ จึงเป็นแนวคิดที่ให้โอกาสคนกลับตัว ให้โอกาสในการแก้ไขปรับปรุงตัวโดยการพยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้กระทำความผิดถูกลงโทษในลักษณะที่เป็นการทำลายคุณลักษณะหรือศักยภาพในการกลับเข้าสู่สังคมของผู้กระทำความผิด

การนำกลับคืนสู่สังคม (Reintegration) วัตถุประสงค์มุ่งเน้นให้ผู้กระทำความผิดที่อยู่ในเรือนจำเป็นเวลานานสามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อีกครั้งหนึ่งเมื่อพ้นโทษ เพราะผู้กระทำความผิดเมื่ออยู่ในเรือนจำนานๆ จะเกิดวัฒนธรรมของนักโทษ (inmate subculture) ทำให้เมื่อพ้นโทษ อดีตผู้กระทำความผิด (ex-con) จะมีปัญหาในการปรับตัวอย่างยิ่ง⁴⁴ การนำกลับคืนสู่สังคมค่อนข้างยากลำบาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้กระทำความผิดที่ถูกกักขังเป็นเวลานาน เพราะเขาได้ถูกตราหน้า หรือตีตราโดยสังคม นอกจากนี้ครอบครัว เพื่อน พยายามแยกตัวออกห่าง มีโอกาสสัมผัสเหลวนในด้านมนุษยสัมพันธ์กับคนในสังคม และสถานที่ทำงานจะใช้มาตรการทางกฎหมายกีดกันไม่ให้โอกาสคนกลุ่มนี้กลับไปทำงานได้ โดยเฉพาะหน่วยงานที่เป็นภาครัฐ ตามระเบียบข้าราชการพลเรือน หรือข้าราชการตุลาการ ทำให้อดีตผู้กระทำความผิด เกิดความรู้สึกแปลกแยกต่อครอบครัว เพื่อนและสังคม เขาจึงกลับมาก่อทำความผิดซ้ำได้อีก⁴⁵

2.3.2 กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice)

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นคำที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน เป็นคำที่นานาชาติยอมรับใช้เป็นคำสากลและเป็นที่ยอมรับโดยง่าย โดยสหประชาชาติ เสนอให้ใช้คำนี้ในการประชุม UN expert meeting on basic principle for restorative justice ที่รัฐบาลแคนาดาจัดขึ้นเมื่อเดือน

⁴³ นัทธี จิตสว่าง, หลักทฤษฎีอาชญาวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิทีบูลสงเคราะห์ กรมราชทัณฑ์, ม.ป.ป. หน้า 29

⁴⁴ Thomas & Pertensen, 1980

⁴⁵ สุดสงวน สุธีสร, อาชญาวิทยาและงานสังคมสงเคราะห์, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546, หน้า 146

ตุลาคม ค.ศ.2001⁴⁶ ซึ่งสรุปเป็นหลักการพื้นฐานแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการกระบวนการยุติธรรม
เชิงสมานฉันท์ในเรื่องทางอาญา (Declaration of Basic Principle on the Use of Restorative Justice
Programmer in Criminal Matters) มีการให้คำอธิบายเกี่ยวกับการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ดังนี้

“โครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” หมายถึง โครงการใดๆ ซึ่งให้กระบวนการ
การเชิงสมานฉันท์และมุ่งหมายที่จะให้บรรลุผลในทางสมานฉันท์

“กระบวนการเชิงสมานฉันท์” หมายถึง วิธีการใดๆ ซึ่งผู้เสียหาย และผู้กระทำความผิด
และในกรณีที่เหมาะสมอาจมีบุคคลอื่นๆ หรือสมาชิกคนอื่นๆ ของชุมชนที่ได้รับผลกระทบจาก
อาชญากรรมนั้น เข้ามามีส่วนร่วมกันอย่างจริงจังในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรม
โดยทั่วไปแล้วอาจมีการช่วยเหลือโดย “ผู้ประสานงาน” กระบวนการเชิงสมานฉันท์อาจได้แก่ การ
ไกล่เกลี่ย การประนอมข้อพิพาท การประชุมกลุ่ม และการพิพากษาโดยการประชุมวงล้อม

“ผลในทางสมานฉันท์” หมายถึง ข้อตกลงที่เป็นผลมาจากกระบวนการเชิงสมานฉันท์
ผลในทางสมานฉันท์ได้แก่การตอบสนองและโครงการ เช่น การฟื้นฟู การเยียวยา และการทำงาน
บริการสังคม โดยมุ่งหมายเพื่อให้ตรงกับความต้องการและความรับผิดชอบของแต่ละบุคคลและความ
ต้องการและความรับผิดชอบร่วมกันของคู่กรณี และเพื่อให้บรรลุผลในการทำให้ผู้เสียหาย และ
ผู้กระทำความผิดกลับคืนมา มีความสัมพันธ์ใหม่ที่ดีต่อกัน

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ ซึ่งเป็นผู้แทนประเทศที่เข้าร่วมประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเพื่อ ร่าง
หลักการพื้นฐานว่าด้วยการดำเนินโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในคดีอาญา ซึ่ง
สหประชาชาติจัดขึ้นเมื่อเดือนตุลาคม ค.ศ.2001 ณ ประเทศแคนาดา เป็นคนแรกที่ริเริ่มใช้ คำ
ภาษาไทยว่า “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” สำหรับคำว่า “Restorative Justice” อธิบายเหตุผล
ที่ใช้คำภาษาไทยเช่นนี้ เนื่องจากในขณะนั้น Restorative Justice เป็นแนวคิดใหม่สำหรับวงการ
กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมและมีผู้ใช้ศัพท์ภาษาไทยหลากหลาย เช่น “ความยุติธรรมเชิง
สร้างสรรค์” “การฟื้นฟูความยุติธรรม” เป็นต้น แต่เนื่องจากว่าการแปลตรงกับศัพท์ภาษาอังกฤษ
อาจจะไม่สามารถสื่อความหมายชัดเจน จึงใช้คำว่า “กระบวนการยุติธรรม เชิงสมานฉันท์” โดย

---

⁴⁶ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. “ระบบความยุติธรรมแห่งอนาคตกับสันติสุขในสังคมและ
ชุมชน.” ใน ยุติธรรมชุมชน ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์. หน้า 15-16, 19-21. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพจนานุกรม,
2549

คำนึงถึงปรัชญาของแนวคิดนี้ และผลสุดท้ายที่จะนำไปสู่ความสมานฉันท์ ในสังคม (Social Harmony)⁴⁷

“ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” (Restorative Justice) มีวิวัฒนาการมาจากแนวคิดที่ มุ่งสู่ “ความยุติธรรม” มีการนำไปใช้โดยหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม หน่วยสนับสนุนเหยื่อ อาชญากรรม นักเคลื่อนไหวรากหญ้า และนักวิจัย กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในประเทศตะวันตก ทั้งนี้มีการจัดแนวคิดและโครงการที่สังกัดแนวคิดนี้ไว้หลายแบบ⁴⁸ คือ

รูปแบบแรก ใช้คำว่า “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” ในการอธิบายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมแบบไม่เป็นทางการหรือการบังคับโทษแบบไม่เป็นทางการที่เกิดขึ้นในชุมชน แทนที่จะกระทำกันในคุกหรือเรือนจำ ดังนั้น จึงมีการจัดโปรแกรมการบำบัดฟื้นฟูที่บ้าน (Residential Treatment) รูปแบบต่างๆ ไว้ในกลุ่มเดียวกันนี้ ได้แก่ โครงการเพื่อนบ้านเตือนภัย (Neighborhood Watch) โครงการแยกแยะและคัดสรร (Weed and Seed) การคุมประพฤติแบบเข้มข้น (Intensive Probation) โทษปรับ (Fines) การทำงานบริการสังคม (Community Service) และการชดเชยความเสียหาย (Restitution)⁴⁹ โดยที่โครงการเหล่านี้เป็นโครงการที่มีการใช้งานมาก่อนแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะได้รับความนิยม

รูปแบบที่สอง ใช้แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยรวบรวมบริการต่างๆ ที่จัดให้แก่เหยื่ออาชญากรรมไว้ด้วยกัน รวมทั้งการประกาศให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับกฎหมาย ที่เกี่ยวข้อง กับการอาชญากรรมทางเพศ ผลกระทบในการพิจารณาคดีต่อเหยื่ออาชญากรรม และสิทธิการเป็นพยานในคดีที่มีโทษถึงประหารชีวิตของครอบครัวเหยื่ออาชญากรรมที่ถูกฆาตกรรม⁵⁰

รูปแบบที่สาม จัดเอาความคิดริเริ่มใด ๆ เกี่ยวกับอาชญากรรมมาไว้ในชุมชน เนื่องจากมีลักษณะที่เน้นการให้ความสำคัญกับชุมชนหรือใช้ชุมชนเป็นฐาน ได้แก่ การบำบัดฟื้นฟูที่บ้าน (Residential Treatment) การป้องกันอาชญากรรมโดยชุมชน (Community Crime Prevention) การบังคับโทษระดับกลาง (Intermediate Sanctions) การบริการแก่เหยื่ออาชญากรรม (Victims Services)

⁴⁷ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ (บรรณาธิการ). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2545, หน้า 180.

⁴⁸ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, อ้างแล้ว, หน้า 16

⁴⁹ Hahn, 1998; Kurki, 2000, pp. 235-303

⁵⁰ Presser and Gunnison, 1999; Leena Kurki, “Restorative and Community Justice in the United States.” In Crime and Justice : A Review of Research Vol. 27, pp. 235-303. Edited by Michael Tonry. Chicago: University of Chicago Press, 2000 Kurki, 2000, pp. 235-303

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) และ หน่วยปฏิบัติการของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม⁵¹

แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีองค์ประกอบหลัก คือ การตอบสนองต่ออาชญากรรมให้แก่กลุ่มผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรง คือเหยื่ออาชญากรรม ผู้กระทำผิด และชุมชน เป้าหมายคือเพื่อเยียวยาเหยื่อ และชุมชน และเพื่อสมานสัมพันธ์ภาพขึ้นใหม่ (Rebuild Ruptured Relationship) ในกระบวนการที่ยอมให้ผู้เกี่ยวข้องทั้งสามฝ่ายมีส่วนร่วม⁵²

Tony F. Marshall ให้คำนิยามไว้ว่า ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นกระบวนการซึ่งคู่กรณีทุกฝ่าย ซึ่งเข้าร่วมเสี่ยงในความคิดบางอย่าง ร่วมกันแก้ปัญหาอย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อจัดการกับผลภายหลังที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิด ทั้งนี้การจัดการกลุ่มจะมุ่งหมายต่อผลในอนาคต⁵³

John Braithwaite อธิบายว่า การอำนวยความสะดวกยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หมายถึง การบรรเทาความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรมให้กลับคืนสู่สภาพดีดังเดิม ทำให้เหยื่อเป็นศูนย์กลางของความยุติธรรม ขณะเดียวกันก็บูรณาการผู้กระทำผิดและสังคมเข้าด้วยกัน โดยสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงเป็นประการแรก คือ การบรรเทาความเสียหายแก่เหยื่อ ซึ่งหมายถึงการที่เหยื่อได้รับการชดเชยทดแทนมูลค่าของทรัพย์สินที่เสียหาย รวมทั้งความเสียหายส่วนบุคคลอื่นๆ กลับคืน ซึ่งโดยรวมแล้วหมายถึงการเยียวยาสมานฉันท์ความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยให้กลับคืนมาอีกครั้ง⁵⁴

Braithwaite อธิบายต่อไปว่า วิธีการที่ระบบกฎหมายตะวันตกรับมือกับอาชญากรรมนั้นประกอบด้วย วิธีการที่ทำให้เหยื่อมีความรู้สึกสูญเสียอำนาจ ครั้งแรกก็เสียอำนาจให้กับผู้กระทำผิด และต่อมาก็เสียอำนาจให้กับพนักงานเจ้าหน้าที่กระบวนการยุติธรรม โดยพวกเหยื่อต้องพยายามอดกลั้นความรู้สึกต่ำต้อยเหล่านี้ไว้ การอำนวยความสะดวกยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จึงเป็นวิธีการให้เกิดความยุติธรรมที่รอบคอบ (Deliberation Justice) เป็นวิธีการที่ผู้คนใช้ความสุขุมที่เหนือกว่าการจัดการกับผลที่เกิดตามมาจากอาชญากรรม เป็นการป้องกันตนเองจากอาชญากรรมที่อาจเกิดขึ้นในภายภาคหน้า

Mark S. Umbreit ได้กล่าวถึง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยมองว่าการกระทำ ความผิดอาญา หรืออาชญากรรมนั้นเป็นการกระทำที่กระทบต่อตัวบุคคล และความสัมพันธ์ของ

⁵¹ Kurki, *ibid*, pp. 235-303)

⁵² *Ibid*, pp. 235-303.

⁵³ วิยะดา วัจวรรณรัตน์. “วิธีการดำเนินคดีอาญาที่ไม่เป็นทางการ”. วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543, หน้า 53

⁵⁴ สำนักกิจการยุติธรรม, 2546, หน้า 15

บุคคลมากกว่าเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายธรรมดา ดังนั้น ค่านิยมและความเชื่อ ของแนวความคิดนี้ให้ความสำคัญกับความต้องการให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบกระเทือน โดยตรงกับอาชญากรรมมากที่สุด ได้แก่ ผู้เสียหาย ชุมชน และผู้กระทำความผิด ได้มีโอกาสมีส่วนร่วมโดยตรงในการแก้ไขผลกระทบจากอาชญากรรม และความสูญเสียที่เกิดขึ้น⁵⁵

จากแนวคิดที่มีพัฒนาการขึ้นมาเพื่อให้เกิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นแนวคิดรากฐานที่สำคัญที่จะนำแนวคิดเรื่องการฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

2.3.3 แนวคิดเกี่ยวกับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางแล้วว่าแนวความคิดเกี่ยวกับเด็กนั้น สังคมจะมองว่าเด็กเป็นผู้ที่มีจิตใจอ่อนไหวได้ง่าย ไร้เดียงสา เป็นผู้ที่ต้องการได้รับการอบรมเลี้ยงดู ต้องการมีผู้คอยให้คำแนะนำแนวทางในการดำเนินชีวิต ต้องการความเข้าใจจากบุคคลรอบข้าง และได้รับการปกป้องคุ้มครองอย่างใกล้ชิดตลอดเวลา จนกว่าเด็กนั้นจะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวได้กลายเป็นจุดศูนย์กลางแนวความคิดของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่เรียกว่าหลัก “*parens patriae*” ซึ่งมาจากภาษาละติน มีความหมายตามตัวอักษร “รัฐเป็นบิดาของเด็ก” (the state is the father)

แนวความคิดเกี่ยวกับเด็กดังกล่าวได้เป็นที่ยอมรับกันทั่วโลกแล้วว่ากระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนจะต้องมีแนวความคิดที่ว่าเด็กเป็นผู้ที่อ่อนไหวทางอารมณ์ง่าย และถูกรอบำทางความคิดจากบุคคลอื่นง่ายกว่าผู้ใหญ่ ดังนั้นการมองเด็กที่ถูกกระทำผิดจะต้องมองที่ลักษณะเฉพาะตัวของเด็กแต่ละคนว่า การที่เด็กเข้าไปเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ทางกฎหมายอาญานั้น เพราะเนื่องมาจากเด็กเหล่านั้นอาจได้รับผลกระทบในทางลบจากการกระทำของบุคคลอื่นที่ปฏิบัติต่อเด็กอย่างไม่เหมาะสม หรือแก้ไขปรับปรุงเด็กไม่เหมาะสมกับ ความต้องการของเด็กก็เป็นไปได้ การกระทำของเด็กที่แสดงออกมาจึงถูกมองว่าเป็นสัญลักษณ์ หรือเครื่องหมายที่บ่งบอกให้เห็นเป็นเหตุผลสำคัญ ที่ทำให้รัฐจำต้องเข้าไปแทรกแซงอำนาจ การปกครองเด็กของบิดามารดาโดยรัฐจะแสดงบทบาทเสมือนบิดามารดาของเด็ก (the state is the father) ในการเข้าไปปกป้องคุ้มครองเด็กก่อนที่เด็กจะได้รับผลร้ายแรงมากขึ้นติดตามมา บทบาทในการเข้าแทรกแซงของรัฐดังกล่าวนี้ จะต้องมีความสอดคล้องกับแนวความคิด ของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กดังกล่าวมาข้างต้น การแสดงบทบาท

⁵⁵ ประธาน วัฒนวานิชย์, การประนอมข้อพิพาทในคดีอาญา: แนวทางสันติ, กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2546:2546, หน้า 105

ดังกล่าวนี้จะต้องมีวัตถุประสงค์ในการเข้าแทรกแซงเพื่อการอบรมเลี้ยงดูและปรับปรุงแก้ไขฟื้นฟูเด็กมากกว่าการลงโทษเด็กเพื่อที่จะทำให้เด็กสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้

การแทรกแซงของรัฐ โดยแสดงบทบาทฐานะ “รัฐเป็นบิดาของเด็ก” ดังกล่าวนั้น มีวิวัฒนาการที่มีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับกฎของสหประชาชาติ ข้อตกลงระหว่างประเทศ ที่มีเจตจำนงในการปกป้องคุ้มครองเด็กและเยาวชน อันได้แก่ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็ก อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก กฎแห่งกรุงปักกิ่ง กฎของสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่ถูกริดรอนเสรีภาพ โดยการแสดงบทบาทดังกล่าวจะต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นลำดับแรก ที่จะได้รับการอบรมเลี้ยงดู เติบโตในสิ่งแวดล้อมของครอบครัว ในบรรยากาศแห่งความสุข ความรัก และความเข้าใจ การปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชน ยังต้องคำนึงถึงสิทธิขั้นมูลฐานที่เด็กหรือเยาวชนควรได้รับ การคุ้มครอง เช่น การสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ สิทธิที่จะถูกแจ้งข้อหา สิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำ สิทธิที่จะได้รับคำปรึกษา สิทธิที่จะให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองปรากฏตัวอยู่ด้วย สิทธิที่จะต่อสู้คดีและซักค้านพยาน สิทธิที่จะอุทธรณ์ ทั้งยังต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับการส่งเสริมความสำนึกในศักดิ์ศรีและคุณค่าของเด็กและในลักษณะที่ต้องคำนึงถึงอายุของเด็กและ ความปรารถนาที่จะส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคมและการมีบทบาทเชิงสร้างสรรค์ของเด็กในสังคม เพื่อให้เด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้รับการปฏิบัติและได้รับการคุ้มครอง ตามมาตรฐานสากลในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม

Maxwell, Gabrielle and Morris, Allison (2000)⁵⁶ ได้ศึกษาถึง Youth justice in New Zealand: A restorative model. พวกเขาอธิบายว่า กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศนิวซีแลนด์ได้มุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดและเยียวยาผู้เสียหาย โดยการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ จากการศึกษาของพวกเขาพบว่า ในการประชุมกลุ่มครอบครัวทำให้ผู้เสียหายรู้สึกมีส่วนร่วมในการประชุมกลุ่มครอบครัว ส่วนเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดรู้สึกสำนึกผิดในการกระทำของตน โดย 84% ของเด็กและเยาวชน และ 86% ของผู้ปกครอง พวกเขาให้ความสนใจกับผลการประชุมกลุ่มครอบครัว โดยพวกเขาเห็นว่า เป็นมาตรการที่ช่วยเหลือตัวเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดและเป็นการเยียวยาผู้เสียหายด้วย แต่ก็มีส่วนหนึ่งที่มองว่ามาตรการหรือเงื่อนไขที่กำหนดให้เด็กและเยาวชนปฏิบัติตามนั้นเบาเกินไปทำให้ผู้เสียหายไม่พอใจในเงื่อนไขหรือมาตรการนั้น โดยเงื่อนไขหรือมาตรการที่เกิดจาก

---

⁵⁶ Maxwell, Gabrielle And Morris, Allison. Youth justice in New Zealand: A restorative model, (ระบบออนไลน์) แหล่งที่มา: <http://www.restorativejustice.org/10fulltext/maxwellandmorris>. เข้าถึงเมื่อ 30 มกราคม 2558

การประชุมกลุ่มครอบครัวจะเป็นการทำงานบริการสังคมและให้เด็กหรือเยาวชนขอโทษผู้เสียหาย ซึ่ง จะไม่มีการลงโทษโดยการคุมขังหรือไม่ให้ออกจากที่อยู่อาศัย เงื่อนไขหรือมาตรการดังกล่าวทำให้ เด็กและเยาวชนมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมเพิ่มมากขึ้นจากการประชุมกลุ่มครอบครัว โดยเน้นการ แก้ไขฟื้นฟูผลการกระทำผิด ทั้งยังเป็นการป้องกันไม่ให้เด็กและเยาวชนหวนกลับมากระทำผิดซ้ำอีก

2.4 แนวคิดกลุ่มที่สี่ เป็นกรอบแนวคิดและหลักการสากล ที่มาจากกติการะหว่างประเทศที่ปกป้อง คุ่มครองสิทธิเด็ก

ในกติการะหว่างประเทศซึ่งพัฒนามาเป็นหลักกฎหมายสำหรับเป็นแนวทางในการปกป้อง คุ่มครองสิทธิเด็กนั้น มีรากฐานสำคัญมาจากอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และข้อตกลงระหว่างประเทศ ที่กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการดำเนินคดี และกระบวนการยุติธรรมทางอาญากับเด็กและเยาวชน ได้แก่ กฎแห่งกรุงปักกิ่ง

2.4.1 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child)

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กมีข้อที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน 3 ข้อ คือข้อที่ 31, 39, และ ข้อ 40 ซึ่งเป็นการบัญญัติรองรับสิทธิเด็กหรือเยาวชนที่ถูกกริดรอน ถูกกล่าวหา หรือตั้งข้อหาที่ฝ่าฝืน กฎหมายโดยอย่างน้อยให้ได้รับหลักประกันในการช่วยเหลือทางกฎหมาย หรือการเตรียมการ ต่อผู้คดีของเด็ก

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) ร่างเสร็จ ในปี พ.ศ. 2532 ปัจจุบันมีประเทศต่าง ๆ ให้การรับรองแล้วกว่า 120 ประเทศ และประเทศไทย เข้าเป็นสมาชิก เมื่อวันที่ 26 เมษายน 2535 เป็นต้นมา อนุสัญญาฉบับนี้มี 54 มาตรา มีสาระสำคัญที่มุ่งคุ้มครองเด็ก 4 ประการ คือ

1) สิทธิในการอยู่รอด (Survival Rights) เป็นสิทธิขั้นมูลฐานในอันที่จะมีชีวิต รอดอยู่เพื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณค่าต่อไป โดยได้รับอาหารที่มีคุณค่าและเพียงพอมีบ้านอยู่อาศัย และได้รับการสาธารณสุข

2) สิทธิในการได้รับการปกป้องคุ้มครอง (Protection Rights) เป็นสิทธิที่จะ ได้รับการปกป้องคุ้มครองจากการกระทำทารุณกรรมทั้งทางร่างกาย และจิตใจ การแสวงหา ผลประโยชน์โดยมิชอบ รวมทั้งสิทธิในครอบครัว สิทธิที่จะมีชื่อและสัญชาติของตนเอง สิทธิที่จะ ได้รับการยุติธรรมจากรัฐในกรณีถูกกล่าวหา และการพิจารณาคดี

3) สิทธิในการพัฒนา (Development Rights) เป็นสิทธิที่จะได้รับการพัฒนา ตาม ขั้นตอนในด้านการศึกษา การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การเล่น การสันตนาภารกิจกรรมต่างๆ ทาง วัฒนธรรม สิทธิที่จะคิด พัฒนาสติปัญญา และนับถือศาสนา

4) สิทธิในการมีส่วนร่วม (Participation Rights) เป็นสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นและกล่าวถึงชีวิตของตนเอง รวมทั้งโอกาสที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสังคมและมีส่วนร่วมตัดสินใจในครอบครัว โรงเรียน และชุมชน

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก วางหลักประกันการดำเนินการกระบวนการยุติธรรมเดียวแก่คดีเด็กและเยาวชนไว้ในข้อ 37 ว่า "รัฐภาคีประกันว่า

ก. จะไม่มีเด็กคนใดได้รับการทรมาน หรือถูกปฏิบัติ หรือลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือต่ำช้า จะไม่มีการลงโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต ที่ไม่มีโอกาสจะได้รับการปล่อยตัวสำหรับความผิดที่กระทำโดยบุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี

ข. จะไม่มีเด็กคนใดถูกริดรอนเสรีภาพโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือโดยผลการจับกุม กักขังหรือจำคุกเด็ก จะต้องเป็นไปตามกฎหมายและจะใช้เป็นมาตรการสุดท้ายเท่านั้น และให้มีระยะเวลาสั้นที่สุดอย่างเหมาะสม

ค. เด็กทุกคนที่ถูกริดรอนเสรีภาพจะได้รับการปฏิบัติด้วยมนุษยธรรมและความเคารพในศักดิ์ศรีแต่กำเนิดของมนุษย์ และในลักษณะที่คำนึงถึงความต้องการของบุคคล ในวัยนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กทุกคนที่ถูกริดรอนเสรีภาพจะต้องถูกแยกต่างหากจากผู้ใหญ่ เว้นแต่จะพิจารณาเห็นว่า จะเป็นประโยชน์สูงสุดต่อเด็กที่จะไม่แยกเช่นนั้น และเด็กจะมีสิทธิ ที่จะคงการติดต่อกับครอบครัวทางหนังสือ โต้ตอบและการเยี่ยมเยียนเว้นแต่ในสถานการณ์พิเศษ

ง. เด็กทุกคนที่ถูกริดรอนเสรีภาพมีสิทธิที่จะขอความช่วยเหลือทางกฎหมายหรือทางอื่นที่เหมาะสมโดยพลัน ตลอดจนสิทธิที่จะคัดค้านความชอบด้วยกฎหมายของการริดรอนเสรีภาพของเขาต่อศาลหรือหน่วยงานที่มีอำนาจอื่นที่เป็นอิสระและเป็นกลาง และที่จะได้รับการวินิจฉัยโดยพลันต่อการดำเนินการ เช่นว่า

วางหลักเกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูเด็กไว้ในข้อ 39 ว่า

รัฐภาคีจะดำเนินการที่เหมาะสมทั้งปวง ที่จะส่งเสริมการฟื้นฟูทั้งทางร่างกายและจิตใจ และการกลับคืนสู่สังคมของเด็กที่ได้รับเคราะห์จากการละเลยในรูปแบบใดๆ การแสวงประโยชน์การกระทำอันมิชอบ การทรมานหรือการลงโทษ หรือการปฏิบัติที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือต่ำช้าโดยรูปอื่น หรือการพิพาทกันด้วยอาวุธ การฟื้นฟูหรือการกลับคืนสู่สังคมดังกล่าวจะเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพการเคารพตนเองและศักดิ์ศรีของเด็ก

วางหลักการเกี่ยวกับเด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดไว้ในข้อ 40 ว่า

(1) รัฐภาคียอมรับสิทธิของเด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหา ตั้งข้อหา หรือถูกถือว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญาที่จะได้รับการปฏิบัติต่อในลักษณะที่สอดคล้องกับการส่งเสริมความสำนึกในศักดิ์ศรีและคุณค่าของเด็ก ซึ่งจะเสริมความเคารพของเด็กต่อสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของผู้อื่น

และในลักษณะที่ต้องคำนึงถึงอายุของเด็กและความปรารถนาที่จะส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคม และการมีบทบาทเชิงสร้างสรรค์ของเด็กในสังคม

(2) เพื่อการนี้ และโดยคำนึงถึงบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องของตราสารระหว่างประเทศ รัฐภาคี ประกันว่า

ก. จะไม่มีเด็กคนใดถูกกล่าวหา ตั้งข้อหา หรือถูกถือว่าฝ่าฝืนกฎหมายอาญาโดยเหตุแห่งการกระทำ หรืองดเว้นการกระทำ ซึ่งไม่ต้องห้ามตามกฎหมายภายในหรือกฎหมายระหว่างประเทศ ในขณะที่การกระทำหรือการงดเว้นการกระทำนั้นเกิดขึ้น

ข. เด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหา หรือตั้งข้อหาว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญาอย่างน้อยที่สุด จะได้รับหลักประกันดังต่อไปนี้

1) ได้รับการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะได้รับการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมาย

2) ได้รับแจ้งข้อหาทันทีและโดยตรง และในกรณีที่เหมาะสมโดยผ่านบิดามารดา หรือผู้ปกครองตามกฎหมาย และจะได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายหรือทางอื่นที่เหมาะสมเพื่อการเตรียมและสู้คดีของเด็ก

3) ได้รับการตัดสินโดยไม่ชักช้าโดยหน่วยงาน หรือองค์กรทางตุลาการที่มีอำนาจเป็นอิสระ และเป็นกลางในการพิจารณาความอย่างยุติธรรมตามกฎหมาย ทั้งนี้ ให้มีความช่วยเหลือทางกฎหมาย หรือทางอื่นที่เหมาะสม เว้นเสียแต่เมื่อพิจารณาเห็นว่าจะไม่เป็นประโยชน์สูงสุดต่อเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อคำนึงถึงอายุของเด็กหรือสถานการณ์ของบิดามารดาหรือผู้ปกครองตามกฎหมาย

4) จะไม่ถูกบังคับให้เบิกความหรือสารภาพผิดสามารถซักถามหรือซักค้านพยาน และให้พยานของตนเข้ามามีส่วนร่วม และให้มีการซักถามพยานแทนตนภายใต้เงื่อนไขแห่งความเท่าเทียมกัน

5) หากพิจารณาว่าได้มีการฝ่าฝืนกฎหมายอาญา ก็ให้การวินิจฉัยหรือมาตรการใดที่กำหนดโดยผลของการวินิจฉัยนั้น ได้รับการทบทวนโดยหน่วยงานหรือองค์กรทางตุลาการที่มีอำนาจเป็นอิสระและเป็นกลางในระดับสูงขึ้นไป

6) ให้มีการช่วยเหลือของล่ามโดยไม่คิดมูลค่า หากเด็กไม่สามารถเข้าใจหรือพูดภาษาที่ใช้อยู่

7) ในทุกขั้นตอนของกระบวนการพิจารณา ให้เคารพต่อเรื่องส่วนตัวของเด็กอย่างเต็มที่

ข้อ 37 โดยรัฐภาคีมีข้อรับประกันใน 4 ข้อ คือ

1. เด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี จะไม่ถูกริบไปทำงานอย่างไรมนุษยธรรมและจะไม่มีการประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิตโดยไม่มีโอกาสที่จะปล่อยตัว
2. เด็กจะไม่ถูกริดรอนเสรีภาพจากการจับกุมกักขังจำคุกโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย และจะใช้มาตรการดังกล่าวเป็นมาตรการสุดท้ายและขั้นที่สูงสุดตามความเหมาะสม
3. เด็กทุกคนจะไม่ถูกริดรอนเสรีภาพและจะได้รับการปฏิบัติด้วยมนุษยธรรมโดยความเคารพในศักดิ์ศรีของมนุษย์ตามความต้องการของบุคคลตามวัยและต้องถูกแยกต่างหากจากผู้ใหญ่ เว้นแต่จะเป็นประโยชน์สูงสุดสำหรับเด็ก และเด็กสามารถติดต่อกับครอบครัวได้รับการเยี่ยมเยียน
4. เด็กทุกคนไม่ถูกริดรอนเสรีภาพในการได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายโดยทันทีไม่ว่าจะเป็นการใช้สิทธิทางศาลหรือหน่วยงานที่มีอำนาจ

ข้อ 39 รัฐภาคีวางหลักประกันว่า

รัฐภาคีจะดำเนินมาตรการที่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการแก้ไขฟื้นฟูทั้งทางร่างกายและจิตใจให้เด็กกลับสู่สังคมและจะไม่กระทำการอันมิชอบ ทรมาณลงโทษหรือปฏิบัติอย่างโหดร้ายไร้มนุษยธรรม และการฟื้นฟูหรือการกลับคืนสู่สังคมจะเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพและเคารพต่อเด็ก

ข้อ 40 ได้วางหลักประกันในการดำเนินคดีไว้ว่า

1. รัฐภาคียอมรับสิทธิเด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหาหรือตั้งข้อหาว่ากระทำความผิดที่จะได้รับการปฏิบัติในลักษณะสอดคล้องและส่งเสริมในศักดิ์ศรีของเด็กตามสิทธิขั้นพื้นฐาน โดยคำนึงถึงอายุและความปรารถนาที่กลับคืนสู่สังคมในเชิงสร้างสรรค์

2. มีการบัญญัติไว้เป็นตราสารระหว่างประเทศที่รัฐภาคีรับประกัน ดังนี้คือ

ก. จะไม่มีเด็กคนใดถูกกล่าวหาตั้งข้อหาที่ฝ่าฝืนกฎหมายโดยการกระทำหรืองดเว้นการกระทำ

ข. เด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหาหรือตั้งข้อหาว่าได้กระทำความผิดอย่างน้อยจะได้รับการประกันดังนี้คือ

1. การสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์ ซึ่งจะบริสุทธิ์จนกว่าจะถูกพิสูจน์ว่ามีความผิด
2. ได้รับแจ้งข้อหาทันทีโดยตรงและทางที่เหมาะสมโดยผ่านบิดามารดาหรือผู้ปกครอง และได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายตามที่เหมาะสม
3. จะได้รับการตัดสินโดยไม่ชักช้าจากหน่วยงานหรือองค์กรทางตุลาการที่มีอำนาจเป็นอิสระและเป็นกลางโดยมีการช่วยเหลือทางกฎหมายหรือทางอื่นที่เหมาะสมเพื่อประโยชน์สูงสุดต่อเด็ก โดยคำนึงถึงอายุของเด็ก

4. มีการบังคับให้เด็กเบิกความหรือรับสารภาพ และให้มีพยานของตนเข้ามาเบิกความภายใต้เงื่อนไขที่เท่าเทียมกัน
5. หากมีการฝ่าฝืนกฎหมายเด็กต้องได้รับการทบทวนจากหน่วยงานองค์กรทางตุลาการที่เป็นอิสระและเป็นกลาง
6. ให้มีล่ามโดยไม่คิดมูลค่าหากไม่สามารถพูดหรือทำความเข้าใจได้
7. เคารพในเรื่องส่วนตัวของเด็กอย่างเต็มที่ในทุกขั้นตอนของกระบวนการพิจารณา

สาระสำคัญของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กดังกล่าวจึงเป็นการวางหลักประกันสิทธิเด็กหรือเยาวชนจะไม่ถูกริดรอนเสรีภาพในการดำเนินคดีทางศาล โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กและส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคม ซึ่งเป็นแนวสำคัญที่จะนำมาเป็นหลักในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยในครั้งนี้

2.4.2 กฎแห่งกรุงปักกิ่ง (The Beijing Rules)

กฎแห่งกรุงปักกิ่ง (The Beijing Rules) หรือ กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน (United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice) นั้นเป็นการกำหนดมาตรการที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการปฏิบัติขององค์กรต่างๆ ของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยให้ใช้วิธีการอย่างอื่นให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้แทนการควบคุมในสถานฝึกและอบรมแบบปิด โดยการใช้มาตรการต่าง ๆ เช่น การคุมประพฤติ ทำงานบริการสังคม การปรับการใช้ค่าเสียหาย การชดเชยคืน และให้เข้ารับการบำบัดรักษา หรือกิจกรรมอื่นทางกระบวนการยุติธรรมที่เหมาะสมกับสภาพประเภท และวัยของเด็กและเยาวชน และให้ปฏิบัติงานขององค์กรต่าง ๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลต่อเด็กและเยาวชนที่เป็นผู้รับการปฏิบัตินั้น ๆ อันจะเป็นผลดีต่อเด็กและเยาวชนและสังคม ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นหลักการในงานวิจัยในครั้งนี้เพื่อแก้ไขบำบัดจิตสำนึกของเด็กและเยาวชนให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้

ในการประชุมสภาองค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดครั้งที่ 6 ณ กรุงคาราคัส ประเทศเวเนซุเอลา ค.ศ. 1980 นั้น⁵⁷ ได้มีการวางหลักขั้นมูลฐาน ซึ่งพัฒนาขึ้นสำหรับการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในอันที่จะปกป้องสิทธิมนุษยชนขั้นมูลฐานของเด็กและเยาวชนที่มีปัญหาในทางกฎหมาย กฎที่จัดทำขึ้นจึงถือเสมือนเป็นแบบอย่างของการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนแก่ประเทศสมาชิกของ

⁵⁷ เอกสารเรื่องกฎแห่งกรุงปักกิ่งโดยกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, หน้า 1

สหประชาชาติ ที่ประชุมดังกล่าวเสนอแนะให้มีการร้องขอต่อคณะกรรมการป้องกันและควบคุม อาชญากรรม อันเป็นคณะกรรมการประจำของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคม ให้จัดทำกฎหมาย หลักเกณฑ์ขั้นมูลฐานดังกล่าว

หลายปีต่อมา คณะกรรมการได้ร่างกฎขึ้น โดยทำงานร่วมกับสถาบันวิจัยเกี่ยวกับการ ป้องกันสังคมของสหประชาชาติ สถาบันระดับภูมิภาคต่าง ๆ ของสหประชาชาติ และสำนักงาน เลขาธิการแห่งสหประชาชาติ ร่างดังกล่าวได้รับความเห็นชอบในหลักการจากที่ประชุมระดับภูมิภาค ซึ่งจัดเตรียมการประชุมสภาองค์กรแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการ ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ครั้งที่ 7 ต่อจากนั้น ร่างนี้ได้รับการแก้ไขและยอมรับจากที่ประชุมเตรียมการ ระดับระหว่างภูมิภาค ณ กรุงปักกิ่ง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ระหว่างวันที่ 14 – 18 พฤษภาคม ค.ศ.1984 ในการประชุมสภาองค์กร ครั้งที่ 7 ณ นครมิลาโน ประเทศอิตาลี⁵⁸ ระหว่าง เดือนสิงหาคม ถึง กันยายน ค.ศ. 1985 สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมได้นำเสนอกฎอันเป็น มาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน ซึ่งรู้จัก กันในนามกฎแห่งกรุงปักกิ่ง และได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมในวันที่ 6 กันยายน ค.ศ. 1985 ก่อนเสนอต่อสมัชชาใหญ่เพื่อลงมติวันที่ 29 พฤศจิกายน ค.ศ. 1985 สมัชชาใหญ่ให้การยอมรับและ ผนวกกฎดังกล่าวไว้ในมติที่ 40/33

กฎนี้ได้ปรับปรุงให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายและเจตนารมณ์ของระบบคดีเด็กและเยาวชน ในทุกส่วนของโลก อีกนัยหนึ่งเป็นระบบที่อยู่ท่ามกลางความหลากหลายของสภาพแวดล้อมและ โครงสร้างกฎหมาย กฎนี้จัดทำสิ่งซึ่งยอมรับกันว่าเป็นหลักปฏิบัติทั่วไปที่ดีในการบริหารงานยุติธรรม เกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชนคือเป็นเงื่อนไขขั้นต่ำที่สหประชาชาติยอมรับว่าไม่ว่าจะอยู่ภายใต้ระบบใด ก็เหมาะสมสำหรับการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน บันทึกเพิ่มเติมถัดจากข้อความของ กฎนั้น มุ่งประสงค์จะให้ถือเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญกฎแห่งกรุงปักกิ่งมีเนื้อหาสาระสำคัญ ดังนี้

หลักทั่วไป กฎแห่งกรุงปักกิ่งได้บัญญัติมาตรฐานขั้นต่ำของศาลพิเศษสำหรับเด็ก กำหนดมาตรการการลงโทษเด็กผู้กระทำผิดด้วยวิธีการในศาลพิเศษ รวมทั้งให้คำนิยามกระบวนการ วิเคราะห์ความสำคัญสำหรับเด็กว่า จะต้องเป็นกระบวนการยุติธรรมของกฎหลักการพื้นฐานของกรุงปักกิ่ง คือ หลักการไม่เลือกปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็เพศ ผิว เชื้อชาติ ศาสนา การเมือง ความคิดเห็น ทรัพย์สิน และอื่น ๆ สำหรับขอบเขตของกรุงปักกิ่งนี้ ยึดมั่นหลักการสำคัญที่เรียกว่า กฎที่เป็นมาตรฐานขั้นต่ำ (Standard Minimum Rule) กล่าวคือ กระบวนการพิจารณาความคดีเด็กต้องได้รับการตัดสินจากองค์ คณะผู้พิพากษา มีกฎหมายและการพิจารณาคดีเด็กที่แตกต่างไปจากผู้ใหญ่ รวมทั้งกำหนดเกณฑ์อายุ

⁵⁸ เอกสารเรื่องกฎแห่งกรุงปักกิ่งของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, หน้า 4

ขั้นต่ำของเด็กผู้กระทำผิดให้เป็นไปตามประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมของแต่ละประเทศเป็นสำคัญ จะเห็นได้ว่า กฎกรุงปักกิ่งเป็นเพียงแนวทางหรือคำแนะนำให้ประเทศต่าง ๆ ปฏิบัติต่อเด็กผู้กระทำผิด อย่างมนุษยธรรมเท่านั้น มิใช่สนธิสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างประเทศที่มีสถานะทางกฎหมาย ลักษณะสนธิสัญญาแต่ประการใด⁵⁹

ส่วนกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กผู้กระทำผิดในหลักทั่วไปของกฎกรุงปักกิ่งได้กล่าวอย่างชัดเจนว่า กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กผู้กระทำผิดจะต้องบริสุทธิ์ยุติธรรมและเป็นกระบวนการที่ได้รับการยอมรับในระดับระหว่างประเทศ โดยเฉพาะกระบวนการยุติธรรมทางอาญา สำหรับเด็กผู้กระทำผิดจะต้องปฏิบัติตามกระบวนการยุติธรรมอันสมควร (due process of law)⁶⁰ กล่าวคือ เด็กผู้กระทำผิดมีสิทธิในมาตรฐานการดำรงชีวิตที่เพียงพอมีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่สำคัญ เช่น อาหาร ที่พัก การบริการจากแพทย์ และการอำนวยความสะดวกเท่าที่จำเป็น

การสอบสวนและการฟ้องคดี ซึ่งกฎกรุงปักกิ่งได้วางหลักในการดำเนินคดีต่อเด็กและเยาวชนตั้งแต่ขั้นตอนแรกเมื่อมีการจับกุมตัวเด็กและเยาวชน ที่จะต้องแจ้งให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองทราบทันที ภายในระยะเวลาที่รวดเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยผู้พิพากษาหรือเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหรือคณะบุคคลที่พิจารณาควรรับพิจารณาเรื่องการปล่อยตัวโดยในไม่ชักช้า หลีกเลี่ยงความเลื่อมเสียดังเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของเด็กและเยาวชนให้ได้รับความเลื่อมเสียน้อยที่สุดตั้งแต่ขั้นแรก รวมทั้งไม่สร้างความเลื่อมเสียมเพิ่มเติมนหรือความเลื่อมเสียที่ไม่ถูกต้องในส่วนนี้ ได้มีการวางหลักการพ้นจากระบบที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม กล่าวคือ เป็นการหาวิธีการที่จะให้เด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยกลับไปใช้บริการของชุมชนทั้งอย่าเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมุ่งป้องกันผลกระทบทางลบที่จะเกิดจากการบริหารงานยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน เช่น มีการตราใบ การถูกพิพากษาว่า กระทำความผิด และถูกลงโทษ การพ้นจากระบบตั้งแต่ต้นโดยไม่ต้องโอนไปให้หน่วยงานอื่น อาจจะเป็นหนทางที่ดีที่สุด โดยเฉพาะในคดีที่มีความผิดร้ายแรง ครอบครวั โรงเรียน หรือสถาบันควบคุมทางสังคมร่วมมือกันช่วยเหลือ แก้ไข ซึ่งจะเป็นวิธีการที่เหมาะสมและสร้างสรรค์มากกว่าโดยอาจจะใช้ได้ทุกขั้นตอนไม่ว่าจะเป็นชั้นตำรวจ อัยการ หรือศาลก็ตาม และควรจัดหาการนำเสนอทางเลือกอื่นทดแทนกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่เต็มรูปแบบเพื่อกลับไปสู่ชุมชน นอกจากนี้ ยังได้กล่าวถึงการควบคุมตัวไว้พิจารณาคดี ควรเป็นมาตรการสุดท้ายที่จะใช้และระยะเวลาที่สั้นที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และหากเป็นไปได้ ควรใช้มาตรการอื่นทดแทนการควบคุมตัวไว้พิจารณาคดี เช่น การสอดส่องอย่างใกล้ชิด การดูแลเพิ่มเติม หรือการให้อยู่ที่บ้าน หากจะถูกควบคุมตัวพิจารณาคดีก็ควรมีสิทธิและได้รับสิทธิที่สหประชาชาติ

⁵⁹ เอกสารเรื่องกฎแห่งกรุงปักกิ่ง โดยกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, หน้า 16 กฎข้อ 11.1

⁶⁰ เอกสารเรื่องกฎแห่งกรุงปักกิ่ง โดยกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, หน้า 6 กฎข้อ 1.4

รับรองไว้ในกฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อนักโทษด้วยขณะถูกควบคุมตัวเด็กและเยาวชนควรได้รับการเอาใจใส่ ได้รับความคุ้มครอง ช่วยเหลือที่จำเป็นด้านสังคม การศึกษา การงาน จิตใจ ร่างกาย และยารักษาโรค ซึ่งเด็กและเยาวชนต้องการตามสภาพ จะเห็นได้ว่าเป็นการเป็นหลักและคิดค้นหามาตรการใหม่ ๆ ที่หลีกเลี่ยงการควบคุมตัวไว้เพื่อประโยชน์เกี่ยวกับความเป็นอยู่ที่ดีของเด็กและเยาวชน ซึ่งในการประชุมสภาองเกรส สหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ครั้งที่ 6 มติที่ 4 ของที่ประชุมสหประชาชาติว่าด้วยมาตรฐานความยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนระบุว่าควรระบุไว้ให้เห็นหลักการขั้นมูลฐานที่กล่าวว่าการควบคุมก่อนพิจารณาคดีจะใช้เมื่อเป็นทางสุดท้ายเท่านั้น

3. การพิจารณาคดีเด็กและการวางข้อกำหนด โดยเด็กผู้กระทำผิดที่ต้องเข้ารับการพิจารณาคดีในศาล และควรดำเนินการให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เด็กและเยาวชนกระทำในบรรยากาศของความเข้าใจโดยอาจออนุญาตให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกอย่างอิสระจะต้องมีที่ปรึกษาทนายความเสมอ ถ้าหากเด็กผู้กระทำผิดผู้ใดไม่อาจจัดหาที่ปรึกษาทนายความได้ รัฐหรือผู้มีอำนาจเกี่ยวข้องจะต้องจัดหาที่ปรึกษาทนายความให้แก่เด็กผู้นั้น แต่ละคดีควรดำเนินการอย่างรีบด่วนตั้งแต่ต้น และต้องไม่กระทำให้ล่าช้าโดยไม่จำเป็น ประวัติของผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนควรเก็บเป็นความลับ และไม่ควรถูกใช้ในขั้นตอนการดำเนินคดีสำหรับบุคคลเดียวกันที่กระทำผิดเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ในการดำเนินคดีเด็กและเยาวชนจะต้องมีรายงานการสืบเสาะเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน เช่น ภูมิหลังครอบครัวและสังคม การงาน การศึกษา เป็นต้น เพื่อนำไปสู่การวางข้อกำหนดให้สอดคล้องกัน ทั้งนี้ เพื่อจะได้คำนึงถึงการคุ้มครอง และความเป็นอยู่ที่ดีรวมถึงอนาคตที่ดีของเด็กและเยาวชนเสมอ ตามมติที่ 8 ของที่ประชุมสภาองเกรสแห่งสหประชาชาติ ครั้งที่ 6 สนับสนุนให้ใช้หนทางเลือกอื่นให้มากที่สุดแทน

การควบคุมไว้ในสถานฝึกอบรมแบบปิด โดยคำนึงถึงการใช้อย่างอื่นที่มีให้มากที่สุดและพัฒนาการใช้อย่างเลือกที่แปลกใหม่ โดยคำนึงถึงความปลอดภัยของสังคมควรให้มีการคุมประพฤติให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยผันวิธีการกำหนดโทษ ระยะเวลา คำสั่งและข้อกำหนดต่าง ๆ หลีกเลี่ยงการตัดอิสระภาพของเด็กและเยาวชน ยกเว้นในกรณีที่ไม่มีหนทางป้องกันแบบอื่นที่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับข้อ 7 ของกติกาสากลว่าด้วยการป้องกันบุคคลจากการถูกทรมานและถูกทารุณกรรม รวมถึงสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กซึ่งการดำเนินการวางข้อกำหนดและทางเลือกอื่นให้มีประสิทธิผลนั้น ต้องพึ่งพาและขอความช่วยเหลือจากสังคม และชุมชน รวมถึงการมีความรับผิดชอบในการดูแลและสอดส่องความประพฤติของบุตรบิดามารดา โดยมีการกำหนดให้การแยกเด็กออกจากบิดามารดา เป็นมาตรการทางเลือกสุดท้าย ในส่วนของการใช้วิธีการของสถานฝึกอบรมแบบปิดควรใช้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้และใช้เวลาสั้นที่สุด ซึ่งเด็กและเยาวชนไม่ควรถูกจำกัด

อิสรภาพเว้นแต่ไม่มีหนทางใดที่เหมาะสมกว่า จึงต้องคำนึงว่า การใช้สถานฝึกอบรมแบบปิดควรใช้ให้น้อยที่สุด โดยจัดให้มีสถานควบคุมแบบพิเศษที่คำนึงถึงความแตกต่างของผู้กระทำผิดความผิดและมุ่งเพื่อแก้ไขฟื้นฟู หรือเพื่อการศึกษามากกว่าที่จะเป็นสถานควบคุม

4. การบำบัดโดยไม่ใช้สถานฝึกอบรมแบบปิด เป็นการวางหลักการในเรื่องข้อกำหนดในคดีเด็กและเยาวชน โดยจะต้องให้ความช่วยเหลือที่จำเป็นแก่เด็กและเยาวชนในทุกขั้นตอนของการดำเนินคดี เช่น การศึกษา การฝึกอาชีพ การจ้างงานหรือการให้ความช่วยเหลืออื่น ๆ กระบวนการแก้ไขฟื้นฟูอาจใช้วิธีการให้สถาบันในท้องถิ่นและชุมชนเข้ามาช่วย ซึ่งกฎข้อนี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นของงานด้านแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน ที่จะนำแนวทางของการดำเนินการภายหลังจากการดำเนินกระบวนการทางอาญาแล้ว ซึ่งจะต้องได้รับความช่วยเหลือจากชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาสาสมัคร หรือบริการแบบอาสาสมัครจะทำให้เกิดผลดี ต่อเด็กและเยาวชนอีกด้วย

5. การบำบัดแก้ไขโดยใช้สถานอบรมแบบปิด ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมและการบำบัดเด็กและเยาวชนในสถานฝึกอบรมแบบปิด คือ การจัดให้มีการดูแล การให้ความปลอดภัย การศึกษา ทักษะ และการทำงาน เพื่อช่วยให้นักเหล่านั้นมีบทบาทต่อไปในสังคม ซึ่งควรได้รับการดูแลเอาใจใส่คุ้มครองความปลอดภัย และความช่วยเหลือที่จำเป็นในด้านต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ของการพัฒนาที่ครบถ้วน ควรแยกเด็กออกจากผู้ใหญ่ และเพื่อประโยชน์ของความเป็นอยู่ที่ดีของเด็กและเยาวชนแบบปิด บิดา มารดา หรือผู้ปกครองมีสิทธิเข้าพบได้ และควรส่งเสริมให้มีความร่วมมือระหว่างกระทรวง ทบวงกรม เพื่อจัดให้มีการศึกษา การฝึกหัดอาชีพที่เพียงพอหรือเหมาะสมในสถานฝึกอบรมแบบปิด เพื่อไม่ให้คนเหล่านั้นออกจากสถานฝึกอบรมแบบปิดอย่างคนด้อยโอกาสศึกษา การปล่อยตัวจากสถานฝึกอบรมแบบปิดอย่างมีเงื่อนไขนั้น ควรทำโดยผู้มีอำนาจที่เหมาะสมและควรใช้ให้เร็วมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ซึ่งพฤติการณ์ที่ทำให้ได้รับการปล่อยอย่างมีเงื่อนไขจะเป็นที่นิยมมากกว่ารับโทษจนครบกำหนด เมื่อมีหลักฐานจนพอเป็นที่พอใจว่า มีความก้าวหน้าในการแก้ไขฟื้นฟู ก็ควรปล่อยอย่างมีเงื่อนไขในทันที ในกรณีที่ผู้กระทำผิดได้รับการปล่อยตัวจากสถานฝึกและอบรมแบบปิด พนักงานคุมประพฤติหรือเจ้าหน้าที่อื่นควรให้ความช่วยเหลือและสอดคล้องอย่างใกล้ชิด และควรกระตุ้นชุมชนให้ช่วยเหลือด้วย และไม่ควรมองข้ามความสำคัญของการดูแลเอาใจใส่ภายหลังการปล่อยจากสถานฝึกและอบรมแบบปิด เน้นความจำเป็นของการจัดสร้างเครือข่ายของการอบรมแบบถึงสถานฝึกอบรมแบบปิด จะช่วยให้เด็กและเยาวชนกลับคืนสังคมได้อย่างเหมาะสม

6. การวิจัย การวางแผนผลประโยชน์ ผล การวางนโยบายว่าด้วยกระบวนการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน โดยใช้ผลงานวิจัยนั้นเป็นกลไกควบคุมการปฏิบัติงานให้เท่าทันความก้าวหน้าของความรู้สมัยใหม่และทำให้ระบบยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชนมีการพัฒนาและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ข้อมูลที่ได้นั้นจะเป็นการสะท้อนถึงการวางนโยบาย และงานวิจัยที่มี

ความสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมในคดีเด็กและเยาวชนจึงต้องมีการผสมผสานการวิจัยให้เข้าไปใช้ในกระบวนการจัดทำนโยบายและการบริหาร และเน้นความจำเป็นของการทบทวนและประเมินผลเป็นประจำเกี่ยวกับ โครงการและมาตรฐานที่ใช้อยู่ เพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงนโยบายให้เหมาะสม บำบัด แก้ไข ทั้งในระดับที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชนและเป็นการ ค้ำครองสิทธิเสรีภาพของเด็กและเยาวชน⁶¹

สรุปตามทฤษฎีเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนซึ่งมีทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่างจะทำให้ทราบพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ทำให้รู้ถึงสาเหตุของการ กระทำความผิดของเด็กและเยาวชนว่าเกิดจากสาเหตุอะไร มีแรงจูงใจ แรงผลักดันที่ทำให้ก่อเหตุ อย่างไร เมื่อทราบสาเหตุของการกระทำความผิดแล้วจึงนำทฤษฎีการควบคุมทางสังคมมาใช้โดยให้ เด็กและเยาวชนมายอมรับการปฏิบัติทางสังคมที่ถูกต้องซึ่งเป็นบรรทัดฐานที่เด็กหรือเยาวชนยอมรับ โดยใช้ความรู้สึกผูกพัน การยึดมั่น การเกี่ยวข้อง และความเชื่อในสังคมมาผูกมัดโดยมีทฤษฎีทราบป ที่จะต้องระวังไม่ให้สังคมผลักดันให้เด็กหรือเยาวชนเป็นอาชญากรไม่ให้ถดถอยลงไปทำผิดเป็นภัยต่อ สังคมยิ่งขึ้น หากเด็กหรือเยาวชนถดถอยไปแล้วการที่จะให้เด็กหรือเยาวชนกลับมาสู่สังคมยอมรับ เป็นเรื่องยาก เพราะสังคมจะไม่ยอมรับหรือให้อภัยแก่เด็กหรือเยาวชนเหล่านั้น ซึ่งจะเป็นการผลักดันให้ เด็กหรือเยาวชนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก ในการปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำ ความผิดนั้นจำเป็นต้องให้เด็กหรือเยาวชนเหล่านั้นทราบถึงพฤติการณ์การกระทำความผิดของตนเสีย ก่อนที่จะลงโทษเขาเหล่านั้น ในการลงโทษเด็กหรือเยาวชนนั้นต้องส่งเสริมมนุษยธรรมและยับยั้ง ไม่ให้เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดซ้ำอีกโดยไม่มุ่งเน้นการแก้แค้นทดแทนหรือการทำลายล้างซึ่ง อาจนำวิทยาศาสตร์มาวิเคราะห์ถึงสาเหตุแห่งการกระทำความผิด และคำนึงถึงสาเหตุพื้นเพดั้งเดิมของ ผู้กระทำความผิดที่เกิดจากการกดดันบีบบังคับหรืออาจเกิดจากด้านร่างกาย จิตใจ สังคม ทำให้เกิด ความบกพร่อง และให้ความสนใจที่จะศึกษาถึงตัวอาชญากรหรือผู้กระทำความผิดโดยศึกษาว่าทำไม เขาจึงกระทำความผิด สาเหตุอะไร หรือเป็นผู้ผิดปกติ แนวคิดปฏิฐานนิยมจึงเน้นเรื่องการแก้ไขฟื้นฟู ผู้กระทำความผิด โดยเลือกปฏิบัติต่อบุคคลเป็นราย ๆ ไปตามความเหมาะสม โดยใช้พื้นฐานของ ทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยมที่ถือว่า การลงโทษก่อให้เกิดผลดีคือทำให้อาชญากรรมลดลงเป็นการยับยั้ง การก่ออาชญากรรม การแก้ไขฟื้นฟูเป็นการตัดโอกาสผู้กระทำความผิดโดยเน้นเพื่อให้ผู้กระทำ ความผิดกลับคืนสู่สังคม กระบวนการดังกล่าวเชื่อมต่อกับการให้ผู้เสียหายมีส่วนร่วมในการแก้ไข ปรับปรุงความประพฤติของผู้กระทำความผิดและนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้โดยให้ ผู้เสียหาย สังคม และชุมชน มีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปรับปรุงเด็กและเยาวชนให้เหมาะสมโดยให้รัฐเข้า

⁶¹ กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน (กฎแห่ง กรุงปักกิ่ง)

ไปแทรกแซงอำนาจการปกครองเด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดโดยมุ่งที่จะอบรมเลี้ยงดูและปรับปรุงแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนมากกว่าการลงโทษซึ่งมีแบบอย่างตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและกฎแห่งกรุงปักกิ่งอันเป็นที่ยอมรับของนานาชาติประเทศ เมื่อรัฐนำหลักดังกล่าวมาบัญญัติไว้เป็นกฎหมายย่อมเป็นที่ยอมรับของนานาชาติประเทศ ซึ่งผู้วิจัยนำมาเป็นหลักในการวิเคราะห์ในงานวิจัยนี้

2.5 งานวิจัยหรือวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้ได้ถูกจัดกลุ่มวรรณกรรมโดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ด้วยกันคือ

1. กลุ่มการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน
2. กลุ่มกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
3. กลุ่มการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ซึ่งจะมีประเด็นในการนำเสนอ ข้อค้นพบดังจะกล่าว

ต่อไปนี้

2.5.1 กลุ่มการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน

สุพรัตน์ อิน โท (2553)⁶² ได้ศึกษาถึง อำนาจหน้าที่ของผู้อำนวยการสถานพินิจกับการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชน พบว่า พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ได้บัญญัติให้มีสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นทั้งองค์กรที่ต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมและเป็นหน่วยงานที่จัดตั้งควบคู่กับการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว โดยมีผู้อำนวยการสถานพินิจทำหน้าที่รับผิดชอบในกิจการทั้งปวงตลอดจนปกครองบังคับบัญชาพนักงานของสถานพินิจนั้น และให้มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานคุมประพฤติหรือพนักงานสังคมสงเคราะห์ และอำนาจหน้าที่อื่นตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว และโดยที่บทบัญญัติดังกล่าวได้ให้อำนาจแก่ผู้อำนวยการสถานพินิจในการดำเนินการเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชนอย่างมาก แต่แนวทางการควบคุมตรวจสอบอำนาจหน้าที่ของผู้อำนวยการสถานพินิจยังไม่รัดกุมเพียงพอ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับระบบกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศแคนาดา พบว่า ประเทศดังกล่าวมีระบบการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจหน้าที่ของผู้อำนวยการสถานพินิจที่เหมาะสมและเป็นมาตรฐานมากกว่าของไทย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้เสนอมาตรการควบคุมตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจของผู้อำนวยการสถานพินิจ โดยการควบคุมการตรวจสอบการใช้อำนาจของผู้อำนวยการสถานพินิจในการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนในต่างประเทศมีการกำหนดเงื่อนไขบางประการตามความ

⁶² สุพรัตน์ อิน โท. “อำนาจหน้าที่ของผู้อำนวยการสถานพินิจกับการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชน”. วิทยานิพนธ์, นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2553.

เหมาะสมและมีมาตรการคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดตามหลักนิติธรรม (Due Process) สหรัฐเท็กซัส ประเทศสหรัฐอเมริกา

งานวิจัยนี้จะทำให้เห็นถึงอำนาจของผู้อำนวยการสถานพินิจในการดำเนินการเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน ในการใช้ดุลพินิจจำแนกแยกแยะเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด หากการจำแนกแยกแยะเด็กและเยาวชนอย่างเหมาะสมแล้วย่อมจะเป็นประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชน ในการจะใช้วิธีการในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในงานวิจัยของผู้วิจัยในครั้งนี้

จริยชาติ มิตรสูงเนิน (2549)⁶³ ได้ศึกษาถึง การคุ้มครองเด็กที่กระทำผิดในคดีอาญา: ศึกษาเฉพาะกรณีการควบคุมชั้นก่อนฟ้อง จากการศึกษาพบว่า ในการคุ้มครองสิทธิเด็กชั้นก่อนฟ้องเฉพาะกรณีการควบคุมตัว พบประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของเด็กและเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิด และศาลยังไม่พิพากษาว่ามีความผิดจริงตามข้อกล่าวหา ซึ่งในระหว่างการดำเนินคดีเด็กควรได้รับการดูแลและปกป้องจากครอบครัวมากกว่าการจำกัดเสรีภาพถือว่าได้รับการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมกับวัยของเด็ก อีกทั้งการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานยังกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของเด็กและเยาวชน ในการควบคุมตัวเด็กและเยาวชนในชั้นก่อนฟ้อง พบว่า อำนาจที่จะควบคุมตัวบุคคลได้จะต้องเป็นไปตามพฤติการณ์ที่ปรากฏเท่านั้น หากไม่ปรากฏพฤติการณ์ตามกฎหมายแล้วเจ้าหน้าที่จะต้องปล่อยตัวผู้ถูกจับ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดที่จะต้องถูกควบคุมตัวตามกฎหมายแล้ว ต้องมีกลไกที่จะถ่วงดุลการใช้อำนาจด้วย

งานวิจัยนี้จะชี้ให้เห็นถึงการแก้ไขบำบัดเด็กและเยาวชนก่อนฟ้องว่ามีปัญหาในการละเมิดสิทธิเด็กและเยาวชนอย่างไร ดังนั้นจึงเป็นการต่อยอดงานวิจัยครั้งนี้เพื่อที่จะหามาตรการในการป้องกันในการละเมิดสิทธิเด็กและขณะเดียวกันจะเป็นการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กไปพร้อมกันเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชน

สถิตย์ ถาวรกลาง (2555)⁶⁴ ได้ศึกษาถึง ปัญหาการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พุทธศักราช 2553 การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับปัญหาและการดำเนินคดี

⁶³ จริยชาติ มิตรสูงเนิน. “การคุ้มครองเด็กที่กระทำผิดในคดีอาญา : ศึกษาเฉพาะกรณีการควบคุมชั้นก่อนฟ้อง”. วิทยานิพนธ์,

นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549.

⁶⁴ สถิตย์ ถาวรกลาง. “ปัญหาการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พุทธศักราช 2553”. การค้นคว้าอิสระ, นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2555.

อาญาเด็กและเยาวชน การตั้งข้อรังเกียจที่ปรึกษากฎหมาย การแจ้งข้อกล่าวหา และการสอบปากคำเด็ก และเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พุทธศักราช 2553 โดยวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นและเปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ ซึ่งถือเป็นต้นแบบในการปรับปรุงระบบความ ยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศไทย

ผลการศึกษาพบว่า (1) การดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนของพนักงานสอบสวนในเรื่อง อำนาจการจับกุมเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดี เยาวชนและครอบครัว พุทธศักราช 2553 มาตรา 66 ไม่สอดคล้องกับอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วย สิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 ซึ่งมีกฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรม เกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน (2) กฎหมายไม่ได้กำหนดถึงคุณสมบัติที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ของผู้ที่จะ เป็นที่ปรึกษากฎหมาย และการตั้งข้อรังเกียจที่ปรึกษากฎหมาย จึงควรกำหนดให้ที่ปรึกษากฎหมาย จะต้องเคยว่าความคดีเด็กและเยาวชน และเด็กหรือเยาวชนสามารถตั้งข้อรังเกียจที่ปรึกษากฎหมายได้ (3) การแจ้งข้อกล่าวหาและสอบปากคำเด็กหรือเยาวชน หากการแจ้งข้อกล่าวหาของพนักงาน สอบสวนการดำเนินการไปโดยไม่มีที่ปรึกษากฎหมายของเด็กหรือเยาวชนร่วมอยู่ด้วยย่อมมีผลให้การ แจ้งข้อกล่าวหาอันไม่ชอบด้วยกฎหมาย อันเป็นเงื่อนไขสำคัญของการฟ้องคดีของพนักงานสอบสวน ที่ทำให้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้องคดี

งานวิจัยนี้เป็นเรื่องตั้งข้อรังเกียจที่ปรึกษากฎหมายของเด็กและเยาวชนซึ่งจะทำให้เห็นถึงการ แก้ไขข้อบกพร่องที่ผู้วิจัยนำเสนอขึ้น น่าจะทำให้ที่ปรึกษาของเด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมด้วย ซึ่งจะช่วยให้ กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนมีประสิทธิภาพ

กลุ่มที่ 2 กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

พิมลมาศ ศิลานุภาพ (2546)⁶⁵ ศึกษาเรื่องการนำมาตรการในกระบวนการยุติธรรมเชิง สมานฉันท์มาใช้แก้ปัญหาเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด พบว่า การนำมาตรการในกระบวนการยุติธรรม เชิงสมานฉันท์มาใช้แก้ปัญหาเด็กและเยาวชนเป็นกระบวนการทางเลือกใหม่ที่สามารถ ใช้ควบคู่กับ กระบวนการยุติธรรมเดิม โดยการนำมาใช้กับคดีความผิดบางประเภทที่ไม่ร้ายแรงเท่านั้น เพราะเป็น วิธีการแนวสันติ ผู้กระทำผิดจะไม่มีประวัติในการทำผิด ชุมชน สังคม สามารถให้อภัยได้ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้กับความผิดของเด็กและเยาวชน

⁶⁵ พิมลมาศ ศิลานุภาพการนำมาตรการในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้แก้ปัญหาเด็กและเยาวชนที่ กระทำผิด, นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เพราะความผิดของเด็กและเยาวชนเป็นความผิดที่เกิดจากความตึกะนอง รู้เท่าไม่ถึงการณ์ ถูกผู้ใหญ่ชักนำ เป็นพฤติกรรมลอกเลียนแบบ

งานวิจัยนี้เป็นการสนับสนุนงานวิจัยของผู้วิจัยว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ควรนำมาใช้ควบคู่ไปกับกระบวนการยุติธรรมตามปกติ ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด

กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (2547) ได้ทำการศึกษาวิจัยประเมินผลโครงการเรื่อง “การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยใช้กระบวนการประชุม กลุ่มครอบครัวและชุมชน (Family and Community Group Conferencing) มาบังคับใช้ในประเทศไทย” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ ของการดำเนินงานตามโครงการการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยใช้กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัว และชุมชน มาบังคับใช้ในประเทศไทย

ผลการศึกษาพบว่า การประเมินผลสภาวะแวดล้อม (Context) ในด้านสภาพความสอดคล้องของโครงการกับนโยบายด้านกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ผลการประเมินอยู่ในเกณฑ์ดีมาก

งานวิจัยนี้จะเห็นว่าการประชุมกลุ่มครอบครัวจะมีประสิทธิภาพที่สุดในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ซึ่งเหมาะสมและสอดคล้องกับงานวิจัยของผู้วิจัยซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด

กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (2548) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลสัมฤทธิ์ในการนำเอาวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาใช้ในการแก้ไขปัญหา เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด : ศึกษาเฉพาะ กรณีของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เพื่อให้ทราบถึงประสิทธิภาพประสิทธิผลทางสังคมและเศรษฐกิจความประหยัด ความคุ้มค่า ความพอใจจากการนำเอาวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาใช้ในการแก้ไขปัญหาคเด็ก และเยาวชนที่กระทำความผิด ปัจจัยที่เป็นปัญหา อุปสรรคต่อสัมฤทธิ์ผลทางสังคมและเศรษฐกิจ ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนจากการนำเอาวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว และชุมชนมาใช้ในการแก้ไขปัญหาคเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด แนวทางในการปรับปรุงแก้ไข และ ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางสังคมและเศรษฐกิจ และเพื่อเป็นเอกสาร หลักฐานทางด้านวิชาการ ในการสนับสนุน ส่งเสริมการนำเอาวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาใช้ในทุกขั้นตอน ของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ตลอดจนทำให้ทราบถึงความคุ้มค่า ทางเศรษฐกิจในการลงทุน และความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ โดยศึกษาจากรายละเอียดข้อมูล เอกสาร หลักฐานทางราชการ การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่และผู้ที่เกี่ยวข้อง 6 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มพนักงานคุมประพฤติ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา ในฐานะเจ้าหน้าที่ผู้ประสาน

การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน กลุ่มเจ้าหน้าที่ตำรวจ อัยการ ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัว ผู้นำชุมชน หรือผู้นำสังคม กลุ่มเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด กลุ่มผู้เสียหาย กลุ่มบิดา มารดา หรือผู้ปกครองเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดและกลุ่มบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้เสียหายโดยเป็น การศึกษาวิจัยแบบประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป (SPSS) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ในการนำเอาวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาใช้ในการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด

งานวิจัยนี้จะเห็นว่าการประชุมกลุ่มครอบครัวจะมีประสิทธิภาพที่สุดในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ซึ่งเหมาะสมและสอดคล้องกับงานวิจัยของผู้วิจัยซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด นัทธี จิตสว่าง (อ้างถึงใน กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, 2545, น. 47-48) ได้วิเคราะห์ถึงการนำ “ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” มาใช้ในไทยว่า ต้องดำเนินการดังนี้

ประการแรก ต้องให้ความรู้ให้การศึกษาแก่ผู้เกี่ยวข้อง

ประการที่สอง ควรนำมาใช้ในคดีเด็กและเยาวชนกระทำความผิดมากกว่าผู้ใหญ่ เพราะการดึงครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมนั้นทำได้ง่ายกว่า

ประการที่สาม อาจใช้กับความผิดบางประเภทเท่านั้น คือ ในคดีความผิดเล็กน้อย คดีที่ผู้กระทำผิดรับสารภาพ สำนึกผิด และมีความพร้อมที่จะเข้าโครงการ รวมทั้งคดีที่พฤติการณ์แวดล้อมในคดีมีความชัดเจน มีข้อยุติว่าใครเป็นผู้กระทำความผิด และการกระทำความผิดนั้นผู้กระทำความผิดมีความรับผิดชอบและความพร้อมสำหรับการชดเชย ถ้าสังคมถือว่าไม่ร้ายแรงก็สามารถใช้ได้ แต่ไม่ควรใช้กับผู้กระทำความผิดติดนิสัยและคดีที่ไม่เหมาะสมเฉพาะราย

ประการที่สี่ ใช้ได้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม หน่วยงานใดพร้อม ก็สามารถดำเนินการได้ก่อน

ประการที่ห้า จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องปรับปรุงรูปแบบให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมของสังคมไทย ต้องคิดค้นรูปแบบขึ้นมาเอง ไม่ลอกแบบของต่างประเทศมาทั้งหมดแต่ต้องยึดปรัชญาและวัตถุประสงค์หลักไว้

ประการที่หก วิธีการที่ใช้ต้องให้เหมาะสมกับสภาพสังคมในสังคมเมืองควรใช้วิธีการไกล่เกลี่ย ส่วนการใช้ศาลชุมชนหรือการประชุม หรือการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมควรใช้ในสังคมชนบท ซึ่งชุมชนมีความพร้อมมากกว่า

ประการสุดท้าย ต้องมีการศึกษาวิจัยประเมินความพร้อมของส่วนต่าง ๆ รวมทั้งให้การศึกษากับบุคคลทั่วไป

งานวิจัยนี้สามารถนำมาเป็นหลักในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดโดยจะนำมาใช้ในทุกขั้นตอนและทุกกลุ่มได้

ศิริชัย จันทรสว่าง⁶⁶ (2544, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การปรับปรุงและพัฒนาทางเลือกของศาลในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด” จากการศึกษาพบว่า แนวคิด ในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในประเทศไทยนั้น ได้มีการบัญญัติหลักเกณฑ์ไว้ในกฎหมายอย่างกว้างขวางและทันสมัย เพียงแต่ทัศนคติของผู้พิพากษายังคงมีแตกต่างกัน ส่วนหนึ่งเห็นด้วยกับแนวคิดของสำนักคลาสสิก ที่เห็นว่ากฎหมายควรแน่นอนชัดเจน หลักเกณฑ์ในกระบวนการยุติธรรมควรแน่นอน การลงโทษควรให้เหมาะสมกับความผิดที่เด็กและเยาวชนกระทำ และทุกคนควรเท่ากันในทัศนคติของกฎหมาย อีกส่วนหนึ่งเห็นว่า เด็กและเยาวชนกระทำความผิดเพราะมีสิ่งอื่นมาชักจูงหรือบีบบังคับ เขาไม่ควรรับผิดชอบในการกระทำทั้งหมดเพราะไม่มีทางเลือก สังคมและสิ่งแวดล้อมมีส่วนทำให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิด จึงควรมีส่วนรับผิดชอบและร่วมแก้ไขโดยเน้นเรื่องการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิด ซึ่งเลือกปฏิบัติต่อบุคคลเป็นรายๆ ไปตามความเหมาะสม

งานวิจัยนี้เป็นการสนับสนุนงานวิจัยของผู้วิจัยว่าการกำหนดแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางศาลเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชน และควรปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนเป็นรายๆ ไป ตามลักษณะของการกระทำความผิดหรือลักษณะนิสัยไม่ใช่เป็นการเหมารวมกลุ่มในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

งานวิจัยนี้สนับสนุนงานวิจัยของผู้วิจัยว่าการกำหนดแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดโดยความร่วมมือของหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นผู้นำชุมชน ตำรวจ ข้อมจะทำให้เด็กและเยาวชนกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติสุข สถาบันวิจัยและพัฒนา สำนักงานศาลยุติธรรม (พ.ศ. 2553)⁶⁷ ศึกษาเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม ผลการวิจัยพบว่าสามารถนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ ไม่ว่าจะก่อนหรือหลังคำพิพากษา หรือก่อนพ้นโทษ และใช้ได้ตั้งแต่ชั้นตำรวจ อัยการ ศาล รวมถึงราชทัณฑ์ ควรให้ศาลมีบทบาทในการใช้ เฉพาะคดีที่มีโทษไม่ร้ายแรง โดยเป็นคดีเล็กน้อยหรือคดีปกติกจะทำให้คดีรวดเร็วโดยผู้กระทำความผิดต้องแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมหรือต่อผู้เสียหายในการใช้ค่าเสียหายถือเป็นภาระเบี่ยงเบนประเด็นคดีให้เสร็จไป โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

⁶⁶ศิริชัย จันทรสว่าง ,การปรับปรุงและพัฒนาทางเลือกของศาลในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544

⁶⁷ สถาบันวิจัยและพัฒนา สำนักงานศาลยุติธรรม “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม” เอกสารรายงานผลการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัยเรื่อง กระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรมโดยสถาบันวิจัย และให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พ.ศ.2553

งานวิจัยนี้เป็นการสนับสนุนงานวิจัยของผู้วิจัยว่าควรนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ตั้งแต่ชั้นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และศาล และใช้ในทุกคดีที่สามารถเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้

สุวรรณณี ใจร่วม (2555)⁶⁸ ได้ศึกษาถึง ปัญหาการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนตามมาตรา 86 และ 90 ของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการนำมาตราการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิด (2) ศึกษาปัญหาการนำมาตราการพิเศษเพื่อหันเหเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมปกติตามมาตรา 86 และมาตรา 90 ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 (3) วิเคราะห์ปัญหาการนำมาตราการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเพื่อหันเหเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมปกติตามมาตรา 86 และมาตรา 90 ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 (4) เสนอแนะแนวทางแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องและแนวทางปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนให้มีประสิทธิภาพเป็นรูปธรรมและมีความชัดเจนยิ่งขึ้น

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์ถึงแนวความคิดและเป็นการวิจัยเอกสาร (documentary research) โดยการศึกษาค้นคว้าจากบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ได้แก่ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และศึกษาจากงานวิจัย บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ หนังสือ ตำรา แนวคำพิพากษาและเอกสารวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาพบว่า ยังคงมีปัญหามากมายประการที่ทำให้ไม่สามารถนำมาตราการดังกล่าวนี้มาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพสมเจตนารมณ์ของกฎหมายได้ ซึ่งเกิดจากปัญหาบทบัญญัติของกฎหมาย ปัญหาความยากจนของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ปัญหาการยินยอมของผู้เสียหายและการได้รับการชดเชยเยียวยา ปัญหาบุคลากรและการดำเนินการและปัญหาทางด้านกรขาดแคลนงบประมาณ

---

⁶⁸ สุวรรณณี ใจร่วม. “ปัญหาการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนตามมาตรา 86 และ 90 ของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553”. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย, 2555.

งานวิจัยนี้สนับสนุนงานวิจัยของผู้วิจัยในด้านการนำโครงการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้สำหรับเด็กและเยาวชนโดยงานวิจัยนี้มุ่งที่การนำหลักการเกี่ยวกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนมาใช้เป็นหลักการใหม่ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 86 และมาตรา 90 แต่ในงานวิจัยของผู้วิจัยจะเน้นไปที่แนวทางการเข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ว่าศาลควรใช้ตั้งแต่ขั้นตอนไหนวิธีการอย่างไรเพื่อให้เหมาะสมเด็กและเยาวชน โดยงานวิจัยของผู้วิจัยนี้เป็นการต่อ ยอดว่าควรมีการแก้ไขกฎหมายเพื่ออุดช่องว่างตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ในบทบัญญัติและในเชิงการใช้บังคับ

ว่าที่ร้อยตำรวจโทคมสันต์ ศรีทอง (2555)⁶⁹ ได้ศึกษาถึงปัญหากฎหมายตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 : ศึกษากรณีการจับและการตรวจสอบการจับ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้เปลี่ยนแปลงหลักการและวาระสำคัญของกฎหมายวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวฉบับเดิม คือ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 อย่างมาก โดยกำหนดมาตรการใหม่ ๆ ซึ่งมีวิธีการดำเนินการเฉพาะและแก้ไขเพิ่มอำนาจหน้าที่และภารกิจของศาลเยาวชนและครอบครัวหลายประการ เนื่องจากเป็นกฎหมายใหม่การใช้และการตีความกฎหมายยังไม่ได้มีการสร้างรูปแบบบรรทัดฐานขึ้นมา จึงอาจมีการปฏิบัติหน้าที่แตกต่างกันในแต่ละคดี ซึ่งกระทบต่อความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ไม่ว่าจะเป็นในชั้นตำรวจ ชั้นอัยการและชั้นศาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นเรื่องการจับและตรวจสอบการจับ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมุ่งศึกษาปัญหาดังกล่าวโดยทำการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหากฎหมายของประเทศไทยและศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และญี่ปุ่น ในประเด็นเรื่องการจับและการตรวจสอบการจับ เพื่อหาข้อบกพร่องและแนวทางแก้ไขปัญหามกฎหมายของประเทศไทย และศึกษาหามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพในกฎหมายต่างประเทศเพื่อนำมาปรับใช้กับกฎหมายไทย

จากการศึกษาพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ในประเด็นเรื่องการจับและการตรวจสอบการจับ พบว่า มีปัญหากฎหมายคือปัญหาอำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการป้องกันเหตุร้ายที่จะเกิดจากเด็กซึ่งยังไม่มี ความชัดเจน,

---

⁶⁹ คมสันต์ ศรีทอง. “ปัญหากฎหมายตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 : ศึกษากรณีการจับและการตรวจสอบการจับ”. วิทยานิพนธ์, นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, 2555.

สถานที่ที่ใช้ในการควบคุมเด็กหรือเยาวชนยังไม่เป็นสัดส่วนและเหมาะสมสำหรับเด็ก, ระยะเวลาที่พนักงานสอบสวนมีอำนาจควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนได้ก่อนนำไปตรวจสอบการจับภายในยี่สิบสี่ ชั่วโมงนั้นสั้นเกินไป, ศาลต้องตรวจสอบการจับกุมทุกกรณีโดยไม่มีข้อยกเว้นอันเป็นการเพิ่มภาระให้แก่ผู้ปฏิบัติเกินความจำเป็น, การไม่มีมาตรการทางกฎหมายบังคับกรณีที่เป็นผู้ปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนไม่ชอบด้วยกฎหมาย และความไม่ชัดเจนในเรื่องเขตอำนาจศาลที่ตรวจสอบการจับ และเมื่อศึกษาถึงกฎหมายต่างประเทศมีความแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอายุของเด็กหรือเยาวชน อำนาจในการจับกุมระยะเวลาการควบคุมตัวและการปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนหลังจากการจับกุมตัวแล้ว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละประเทศไป

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 สมควรที่จะต้องแก้ไขเพิ่มเติมความบกพร่องของกฎหมายดังกล่าว โดยเพิ่มอำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจในการป้องกันมิให้เด็กกระทำความผิดและอำนาจการจับกุมเด็กที่มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมหรือมีพฤติการณ์ว่าจะก่อเหตุร้ายเกิดขึ้นด้วย รัฐควรให้งบประมาณสนับสนุนให้สถานีตำรวจทุกแห่งมีห้องควบคุมที่แยกเป็นสัดส่วนสำหรับเด็กหรือเยาวชน ควรขยายระยะเวลาที่จะต้องนำตัวผู้ถูกจับให้มากกว่ายี่สิบสี่ ชั่วโมง ควรให้มีการตรวจสอบการจับกุมเฉพาะคดีที่มีอัตราโทษหรือกรณีของเด็กหรือเยาวชนที่ผู้ปกครองโต้แย้งหรือคัดค้านการจับกุมเท่านั้น ควรกำหนดมาตรการทางกฎหมายให้ชัดเจนกรณีที่มีการปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย และควรกำหนดให้ศาลท้องที่ที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดมีอำนาจในการตรวจสอบการจับกุมเด็กหรือเยาวชนเนื่องจากพยานหลักฐานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นประจักษ์พยาน พยานแวดล้อมกรณีต่าง ๆ ย่อมเกิดขึ้นในท้องที่ที่กระทำความผิด

งานวิจัยเรื่องนี้สนับสนุนงานวิจัยของผู้วิจัยคือเจ้าพนักงานตำรวจควรมีส่วนร่วมในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเพราะ เจ้าพนักงานตำรวจนั้นไม่มีอำนาจในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดแต่อย่างใด นอกจากนี้ในการควบคุมเด็กและเยาวชนที่ถูกจับกุมนั้นมีระยะเวลาอันจำกัดคือ 24 ชั่วโมง ซึ่งจะมีผลทำให้ไม่มีเวลาพอที่จะนำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูไปใช้กับเด็กและเยาวชนได้ ซึ่งในงานวิจัยของผู้วิจัยนี้จะชี้ให้เห็นว่าเจ้าพนักงานตำรวจน่าจะมีส่วนในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดได้ ซึ่งจะทำให้เด็กและเยาวชนไม่มากระทำความผิดซ้ำ

สุพจน์ สุโรจน์ (2554)⁷⁰ ได้อธิบายถึง กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนไว้ในเอกสารประกอบการสอนชุดวิชาอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา ในเรื่อง มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาไว้ ดังนี้

ในเรื่องนี้เป็นชุดการสอนวิชาอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยาซึ่งนำมาเป็นหลักและอธิบายในงานวิจัยของผู้วิจัยว่าในกระบวนการพิจารณาคดีสำหรับเด็กและเยาวชนมีขั้นตอนอย่างไร และการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดนั้นสามารถสอดแทรกเข้าไปในขั้นตอนของกระบวนการพิจารณาคดีของเด็กและเยาวชนได้อย่างไร

กลุ่มที่ 3 การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด

ศศิพร สิงโตมาศ (2546, บทคัดย่อ)⁷¹ ศึกษาเรื่อง “มาตรการทางกฎหมายว่าด้วยการนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก” ผลการศึกษาพบว่า หลายประเทศใช้แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มาเป็นแนวทางออก แนวความคิดนี้ใช้วิธีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดด้วยการนำผู้กระทำความผิด บุคคลผู้ใกล้ชิดสมาชิกในครอบครัว ผู้เสียหาย บุคคลผู้ให้ความช่วยเหลือของทั้งสองฝ่ายและตัวแทนจากกระบวนการยุติธรรมมาพบกัน เพื่อร่วมกันหาทางออกและวิธีการแก้ปัญหาที่ดีที่สุด ด้วยกระบวนการดังกล่าวนี้ เด็กจะได้แสดงความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน โดยมีครอบครัวเป็นผู้กำหนดโทษ เด็กจะไม่ถูกนำตัวเข้าสู่กระบวนการในการดำเนินคดีอาญาโดยไม่จำเป็น ขณะเดียวกันผู้เสียหายก็มีโอกาสที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วยนอกจากนี้ยังเสนอว่า การนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ในประเทศไทยนั้น ควรจะมีการกำหนดมาตรการทางกฎหมายรองรับโดยตรง เพื่อให้สามารถนำวิธีการดังกล่าวมาใช้เสมือนเป็นมาตรการในการหันเหคดีพิเศษคดีที่เป็นการกระทำความผิดครั้งแรกในความผิดไม่ร้ายแรง หรือความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทออกจากกระบวนการดำเนินคดีอาญาได้ใน ทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม และเมื่อได้มีการดำเนินการใช้มาตรการดังกล่าวแล้วให้ถือว่ากระบวนการในการดำเนินคดีเป็นอันยุติลงทันที ทั้งนี้ เพื่อเป็นการให้โอกาสทั้งทางกฎหมาย และทางปฏิบัติแก่เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดได้มีโอกาสกลับตนเป็นพลเมืองดีคืนสู่สังคม

⁷⁰ สุพจน์ สุโรจน์. “กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน”. เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา หน่วยที่ 8, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, หน้า 30-32.

⁷¹ ศศิพร สิงโตมาศ “มาตรการทางกฎหมายว่าด้วยการนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก”. นิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

งานวิจัยนี้สนับสนุนงานวิจัยว่าในต่างประเทศยังมีแนวคิดเกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและควรแก้กฎหมายให้ครอบคลุมมีส่วนในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดได้

ณภัตสร บุญเพ็ง (2549)⁷² ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน กรณีศึกษา: สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวโน้มพฤติกรรมกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกระทำความผิดซ้ำ เพื่อแสวงหาแนวทางและมาตรการในการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ศึกษา แนวคิดเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน แนวคิดเกี่ยวกับสาเหตุการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน แนวคิดเกี่ยวกับการกระทำความผิดซ้ำ ทฤษฎีการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาล้วนใหญ่มีการกระทำความผิดในคดีที่ไม่รุนแรง เช่น ธาระเหย ขยายแผ่นซีดี (ละเมิดลิขสิทธิ์) และลักทรัพย์ แต่เด็กและเยาวชนจะมีเทคนิควิธีการหลีกเลี่ยงการจับกุมที่ดีขึ้น กรณีความผิดความผิดเกี่ยวกับทรัพย์เด็กและเยาวชนจะมีการก่อคดีแบบเดิมเกือบทุกคดี ในส่วนของกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ลักจรรย์ยานยนต์มักจะมีลักษณะการรวมกันเป็นกลุ่มแก๊ง มีการพัฒนารูปแบบวิธีการในการกระทำความผิด นอกจากนี้ยังพบว่า เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่จะมีคำอธิบายสาเหตุการกระทำความผิดของตนเองในลักษณะเป็นการ โยนความผิด ลักษณะการกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนเกิดจากการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อมเกี่ยวกับการกระทำความผิดในลักษณะต่างๆ หลายวิธี ตลอดจนวิธีการหลีกเลี่ยงหรือเอาตัวรอดจากการถูกจับของเจ้าหน้าที่ตำรวจ กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาทั้งหมด เมื่อเด็กและเยาวชนออกจากศูนย์ฝึกและอบรมมาแล้วมักไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมและมีแนวโน้มที่กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก ในส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนพบว่า เพื่อนมีอิทธิพลต่อการกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนมากที่สุด ปัจจัยด้านครอบครัวพบว่า เป็นเหตุปัจจัยที่ผลักดันในการกระทำความผิดครั้งแรกของเด็กและเยาวชนแต่ไม่ได้เป็นสาเหตุหลักในการกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน ปัจจัยด้านความรู้สึกต่อกฎหมายหรือโทษที่ได้รับพบว่าเด็กและเยาวชนทุกรายคิดว่าโทษที่ตนได้รับไม่รุนแรงและพบว่าในการกระทำความผิดครั้งแรกเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่จะได้รับการปล่อยตัว ลักษณะการกระทำความผิดซ้ำและรุนแรงมากขึ้นและมีวิธีหลีกเลี่ยงการติดตามจับกุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

⁷² ณภัตสร บุญเพ็ง. “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน กรณีศึกษา: สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดประจวบคีรีขันธ์”. วิทยานิพนธ์, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารงานยุติธรรม) คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549.

ข้อเสนอแนะ ด้านครอบครัวควรปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้องให้กับเด็ก โดยเฉพาะด้าน จริยธรรม ควรมีการส่งเสริมวิธีการคิดของบุตรหลานในเรื่องของทักษะชีวิต ด้านหน่วยงานกรมพินิจ และคุ้มครองเด็กและเยาวชนควรศึกษาปัญหาและแนวโน้มพฤติกรรมกระทำผิดซ้ำของเด็กและ เยาวชนที่อยู่ในความดูแลพร้อมทั้งจำแนกเด็กและเยาวชนที่มีแนวโน้มจะกระทำผิดซ้ำและจัดกิจกรรม ที่เหมาะสมเพื่อบำบัดแก้ไขและฟื้นฟูเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ ควรมีการจัดกิจกรรมครอบครัวและทำ กลุ่มครอบครัวบำบัดให้กับเด็กและเยาวชนที่มีปัญหาการกระทำผิดซ้ำ ควรมีการใช้มาตรการติดตาม ดูแลเยาวชนหลังได้รับการปล่อยตัว ทั้งนี้เพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำด้านหน่วยงานอื่น ๆ รัฐควรมี การณรงค์ให้สังคมตระหนักถึงความพร้อมในการมีครอบครัว ทั้งทางด้านวุฒิภาวะอารมณ์ วุฒิภาวะ ทางสังคม และภาวะทางเศรษฐกิจ รัฐบาลควรกำหนดมาตรการในการส่งเสริมสนับสนุนและขยาย โอกาสทางการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนอย่างทั่วถึงและควรมีมาตรการในการป้องกันหรือแก้ปัญหา การออกจากระบบการศึกษาก่อนวัยอันควร เพื่อป้องกันปัญหาการกระทำผิดซ้ำ

งานวิจัยนี้จะสนับสนุนงานวิจัยของผู้วิจัยว่ากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและ เยาวชนนั้นจะต้องมีการจำแนกแยกแยะเด็กและเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดซึ่งเป็น กระบวนการเบื้องต้นเสียก่อนเพื่อให้ได้ทราบว่าเขาเคยกระทำความผิดมาก่อนแล้วหรือไม่อย่างไร เพื่อใช้กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้ถูกต้องกับเด็กและเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด เพื่อที่จะได้แก้ไขเยียวยาในขั้นตอนต่อไป ซึ่งอาจจะมีการจัดกิจกรรมตามความเหมาะสมเพื่อแก้ไข บำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนกลุ่มต่าง ๆ

อัจฉรา สุวรรณศรีสาคร (2545)⁷³ ได้ศึกษาถึงบทบาทของพนักงานอัยการในการคุ้มครอง สิทธิเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในคดีอาญา จากการศึกษาพบว่า บทบาทของพนักงานอัยการ ของไทยในการคุ้มครองสิทธิเด็กที่กระทำความผิดในคดีอาญานั้น ปัจจุบันมีปัญหาและข้อจำกัดอยู่ มาก เนื่องจากพนักงานอัยการมีหน้าที่ฟ้องผู้กระทำความผิดหรือนำผู้กระทำความผิดกระบวนการ ยุติธรรมทางอาญา ซึ่งจะตรงข้ามกับแนวคิดที่ใช้ครอบครัว ชุมชน และสังคมการบำบัด แก้ไข หรือ เยียวยาเด็กที่กระทำความผิดอาญาแทนการใช้ราชทัณฑ์เพื่อรอการลงโทษให้เซ็ดหลาบ โดยแบ่งปัญหา ออกเป็น 3 ด้านใหญ่ ๆ คือ

ปัญหาด้านกฎหมาย แม้กฎหมายจะบัญญัติให้ดุลพินิจแก่พนักงานอัยการที่จะพิจารณา จากหลักฐานหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กที่ว่าจะสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องในคดีอาญาที่เด็กถูกกล่าวหาว่า เป็นผู้กระทำความผิดอาญา หรือให้ดุลพินิจแก่พนักงานอัยการที่จะพิจารณาว่าสมควรสั่งฟ้องหรือไม่

---

⁷³ อัจฉรา สุวรรณศรีสาคร. “บทบาทของพนักงานอัยการในการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดใน คดีอาญา”. วิทยานิพนธ์, นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2545.

สิ่งฟ้องคดีที่เด็กถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิดอาญาตามความเห็นของพนักงานสอบสวนหรือผู้อำนวยการสถานพินิจก็ตาม แต่กฎหมายก็ไม่ได้ให้เครื่องมือประกอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการแต่อย่างใดจึงทำให้พนักงานอัยการไม่กล้าที่จะใช้ดุลพินิจดังกล่าว

ปัญหาด้านองค์กรอัยการ ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับว่าองค์กรอัยการยังขาดแคลนงบประมาณและบุคลากรจำนวนมากจึงเป็นปัญหาต่อการคุ้มครองสิทธิเด็กในคดีอาญาได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ

ปัญหาด้านพนักงานอัยการ การคุ้มครองสิทธิเด็กในคดีอาญาของพนักงานอัยการนั้นเป็นทางศาสตร์และศิลป์ จึงต้องมีความรู้ ประสบการณ์และความเชี่ยวชาญโดยเฉพาะ นอกจากความรู้ด้านกฎหมายแล้วยังต้องมีความรู้ด้านสังคมวิทยา ด้านจิตวิทยา และด้านอื่น ๆ ที่สำคัญจะต้องมีความรู้และความใจในคดีแต่ละคดีในตัวเด็กแต่ละคนด้วย ซึ่งระบบการสอบแข่งขันเพื่อบรรจุพนักงานอัยการในปัจจุบันมุ่งเน้นเฉพาะการเลือกบุคคลที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านกฎหมายเป็นสำคัญ และการพัฒนาความเชี่ยวชาญในภายหลังการเป็นพนักงานอัยการก็ยังมีข้อจำกัดอยู่มาก จึงทำให้บางคดีสิทธิเด็กไม่ได้รับการคุ้มครองอย่างที่ควรจะเป็นหรืออย่างที่เด็กควรจะได้รับ

ดังนั้น ถ้าหากปัญหาดังกล่าวได้รับการแก้ไขอย่างเป็นภาพรวมทั้งระบบ ตั้งแต่ในขั้นตอนการสอบสวน ขั้นตอนการพิจารณาคดีในชั้นศาลและภายหลังมีคำพิพากษาแล้ว โดยพนักงานอัยการเปลี่ยนแนวความคิดในกรณีเด็กเป็นผู้กระทำความผิดอาญาจากเดิมที่มุ่งนำเด็กเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยการฟ้องคดีต่อศาลเพื่อให้เด็กได้รับการลงโทษจากการกระทำ ความผิดอาญาดังกล่าว มาเป็นการมุ่งให้ความคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพของเด็ก เปลี่ยนบทบาทในกรณีเด็กเป็นผู้กระทำความผิดอาญา จากเดิมเป็นผู้ฟ้องคดี (Prosecutor) เพื่อนำเด็กเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญามาเป็นผู้เบี่ยงเด็กออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Diversion) เพื่อเยียวยาแก้ไขและปรับปรุงความคิดและพฤติกรรมของเด็ก หรือเพื่อให้โอกาสเด็กได้กลับตนเป็นคนดีของสังคม ไม่หวนกลับไปกระทำความผิดอาญาอีก และเพิ่มบทบาทการดำเนินการให้ปล่อยตัวเด็กที่ถูกคุมตัวหรือคุมขังโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายเนื่องจากเด็กเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญของประเทศชาติในอนาคต เพื่อการนี้จะต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเพื่อให้บทบาทของพนักงานอัยการในการคุ้มครองสิทธิเด็กที่กระทำความผิดในคดีอาญาของประเทศไทยได้รับการพัฒนาและมีประสิทธิภาพในมาตรฐานสากลต่อไป

ในงานนี้สนับสนุนงานวิจัยของผู้วิจัยว่าในชั้นของพนักงานอัยการนั้นยังไม่มีกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเนื่องจากไม่มีกฎหมาย

บัญญัติให้เป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดย่อมจะสามารถเบี่ยงเบนเด็กและเยาวชนที่ถูกลกล่าวหาว่ากระทำความผิดให้ออกจากกระบวนการยุติธรรมตามปกติได้และจะสามารถทำให้คดีเสร็จไปโดยเร็วและเด็กและเยาวชนจะไม่กลับมากระทำความผิดอีก

สถาบันวิจัยและพัฒนาศักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรม ร่วมมือกับกรมพินิจและคุ้มครองเด็ก กรมคุมประพฤติและโรงพยาบาลตุลาการเฉลิมพระเกียรติ (2554)⁷⁴ ศึกษาวิจัย เรื่องการจำแนก แก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และติดตามเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาลยุติธรรม พบว่าหลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก (The Best Interest of the child) เป็นหลักการสำคัญที่เป็นหัวใจของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) ที่ทุกฝ่ายถือปฏิบัติในหน่วยงานยุติธรรม หลักการมีส่วนร่วมของเด็กทำให้เด็กมีบทบาทในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเองมากขึ้น หลักการพัฒนาระบบยุติธรรมเพื่อการบำบัดฟื้นฟูติดตามเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม โดยจะจัดการเด็กและเยาวชนในระบบเปิดโดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กและมีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) และการหันเหคดีอาญา (Diversion) มาใช้ในการจัดการ โดยต้องมีการวางแผนมาตรการในการควบคุมใช้ดุลพินิจในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนให้เหมาะสม การพัฒนาองค์กรในการดูแลสิทธิเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมนั้นมีหลายประเทศ เดิมศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำภารกิจที่เกี่ยวข้องซึ่งมีสถานพินิจและคุ้มครองเด็กเป็นผู้ปฏิบัติ ต่อมาหลังแยกศาลออกจากกระทรวงยุติธรรมได้จัดตั้งสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนทำให้ภารกิจของศาลดังกล่าวแยกออกไป ทำให้กรมคุมประพฤติมีบทบาทในการสืบเสาะสอดส่องติดตามคุมประพฤติเด็กยิ่งกว่านั้นองค์กรสหวิชาชีพต่างๆ มีบทบาทในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเยาวชนเด็กและเยาวชนควบคู่กันไป ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาลยุติธรรมนั้น ผลทดลองโดยมีการปฏิรูปการกระบวนการใหม่ เน้นการสร้างองค์ความรู้และพัฒนาเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการประสานความร่วมมือเน้นการป้องกันควบคู่ไปกับการแก้ไขไม่ได้ให้ศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นผู้ดำเนินการ มีการพัฒนาเชิงรุกจัดตั้ง โรงพยาบาลตุลาการเฉลิมพระเกียรติเพื่อช่วยพัฒนาระบบบำบัดเด็กและเยาวชน และพบว่ารูปแบบการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่มีประสิทธิภาพย่อมช่วยให้แก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนประสบความสำเร็จ และควรเน้นระบบเปิดมากกว่าระบบฝึกรูปแบบปิดที่มีการควบคุมตัวเด็กและเยาวชน

---

⁷⁴สถาบันวิจัยและพัฒนาศักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรม ร่วมมือกับกรมพินิจและคุ้มครองเด็ก กรมคุมประพฤติและโรงพยาบาลตุลาการเฉลิมพระเกียรติ เอกสาร โครงการศึกษาวิจัยเรื่องการจำแนก แก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และติดตามเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาลยุติธรรม , 2554

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยนำมาสนับสนุนในงานวิจัยของผู้วิจัยว่าควรนำการบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กและใช้กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เหมาะสมกับเด็กและเยาวชน

เทพ สามงามยา (2550)⁷⁵ ได้ศึกษาถึง หลักการพื้นฐานที่เหมาะสมในการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนในชั้นศาล จากการศึกษาพบว่า ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on The Rights of The Child) มีหลักการในการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนในชั้นศาลที่สำคัญ คือ การมุ่งคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กหรือเยาวชนที่จะกระทำความผิด เพื่อให้กลับตัวเป็นพลเมืองดียิ่งกว่าการลงโทษและให้เด็กสามารถที่จะปรับตัวเข้าสู่สังคมได้อย่างปกติสุขได้ เพื่อให้บรรลุหลักการดังกล่าว กฎแห่งกรุงปักกิ่ง (The Beijing Rule) จึงได้บัญญัติหลักเกณฑ์ในเรื่องการได้รับความช่วยเหลือจากที่ปรึกษากฎหมาย เนื่องจากเด็กและเยาวชนเป็นผู้บกพร่องในเรื่องความสามารถในการต่อสู้คดี ดังนั้น สิทธิในการมีที่ปรึกษากฎหมายจึงเป็นสิทธิที่สำคัญและไม่อาจละได้ นอกจากนั้นในเรื่องการสืบเสาะข้อเท็จจริงจะต้องชัดเจน ครบถ้วน มีความเป็นสหวิทยาการและถูกต้องแท้จริง เพื่อให้มาตรการแก้ไขฟื้นฟูเด็กเป็นไปโดยเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากที่สุด

งานวิจัยนี้สนับสนุนงานวิจัยของผู้วิจัยว่าหลักในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดนั้นมีในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กซึ่งสามารถนำมาใช้แก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดให้กลับคืนสู่สังคมเป็นพลเมืองดีจะเป็นเรื่องดีกว่าการลงโทษ

สายัณห์ โพธิ์ทอง (2553)⁷⁶ ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาบริการทางสังคมเพื่อคุ้มครองแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน โรงเรียนฟ้าใสวิทยา พบว่าภาพรวมความคิดเห็นของประชากรต่อขั้นตอนการจัดบริการทางสังคมมีผู้เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านการบำบัดรักษาประชากรมีความเห็นด้วยในระดับปานกลางส่วนเห็นด้วยมากที่สุดคือการวางแผนจัดบริการสังคม เจ้าหน้าที่มีการขั้นตอนของการดำเนินการ มีความยุติธรรม และถูกต้อง ด้านการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของเด็กและเยาวชนในภาพรวม ประชากรมีความเห็นด้วยในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของเด็กและเยาวชนอยู่ในระดับปานกลาง และมีประเด็นที่ประชากรเห็นด้วยมากที่สุดคือ การพัฒนาการเรียนรู้อ่านกีฬา บำบัดให้นักเรียนรู้แพ้รู้ชนะรู้ภัย

⁷⁵ เทพ สามงามยา. “หลักการพื้นฐานที่เหมาะสมในการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนในชั้นศาล”. วิทยานิพนธ์, นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550.

⁷⁶ สายัณห์ โพธิ์ทอง “แนวทางการพัฒนาบริการทางสังคมเพื่อคุ้มครองแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน โรงเรียนฟ้าใสวิทยา” วิทยานิพนธ์หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553

งานวิจัยนี้สามารถมาสนับสนุนงานวิจัยของผู้วิจัยว่าการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนจะต้องมีการวางแผนเป็นขั้นเป็นตอนเพื่อให้เกิดความยุติธรรมและถูกต้องโดยต้องพัฒนาให้เด็กหรือเยาวชนมีการเรียนรู้ต่างๆ โดยควรแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนโดยการให้การศึกษา

อรนุช แสงสุริยจันทร์ (2554)⁷⁷ ได้ศึกษาภาวะผู้นำในการจัดการ บำบัด แก้ไข และฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดพบว่าภาวะผู้นำในการบริหารองค์กรนั้น ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนต้องมีภาวะผู้นำในการบริหารองค์กร โดยต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ในการบริหารศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเพื่อการจัดการและแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น และประสานกับหน่วยงานต่างๆ ภายนอกเพื่อขอความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อสนับสนุนศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ทำหน้าที่สื่อสารและประชาสัมพันธ์เจรจาต่อรองเพื่อประโยชน์ในการจัดการบำบัดแก้ไขและฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ทำหน้าที่เป็นครูและผู้จูงใจแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ผู้นำที่มีความคิดสร้างสรรค์ ปรับเปลี่ยนกิจกรรมนอกหลักสูตรเพื่อความเหมาะสมกับเพศและวัยของเด็กและเยาวชน เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงการบริหารงานให้สอดคล้องกับนโยบายของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เสริมสร้างกำลังใจแก่เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานและส่งเสริมให้มีความรู้ความสามารถเพิ่มมากขึ้น สนับสนุนและส่งเสริมให้มีความก้าวหน้าในหน้าที่การงานทำงานเป็นทีมให้อำนาจในการตัดสินใจตามลำดับชั้นการบังคับบัญชา ในส่วนของภาวะผู้นำในเชิงทักษะของวิชาชีพ พบว่าผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในด้านการบริการมนุษย์ การบริหารศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนทั้งเกิดจากการศึกษาหรือจากงานที่ทำตลอดจนได้รับการพัฒนาหรืออบรมจากสถาบันวิชาชีพที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับภาวะผู้นำเฉพาะในการบริหารศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนพบว่าผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเป็นผู้ที่มีอุดมการณ์อันแน่วแน่ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นคนดีของสังคมโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัวเป็นผู้มีจริยธรรมเชิงวิชาชีพ เป็นผู้ที่มีหลักจิตวิทยาในการปกครองผู้ได้บังคับบัญชาและแก้ไขพฤติกรรมเด็กและเยาวชนให้เป็นกันเอง ให้ความเป็นธรรมชาติและทุกข์สุข สามารถระดมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย เป็นผู้พิทักษ์สิทธิเด็กและเยาวชนเป็นผู้อนุรักษ์วัฒนธรรม

ในงานวิจัยนี้จัดเป็นงานวิจัยที่สนับสนุนงานวิจัยของผู้วิจัยว่าการที่จะใช้ผู้อำนวยการสถานพินิจในการพิจารณาว่าเด็กสมควรสำนึกในการกระทำความผิดแล้วและสามารถทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 86 ได้ ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับเด็กเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว

⁷⁷ อรนุช แสงสุริยจันทร์ “ภาวะผู้นำในการจัดการ บำบัด แก้ไข และฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด” ปรัชญาคุณทิพย์บัณฑิต, รัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554

สรุปภาพรวมของวรรณกรรมทั้งหมด

กลุ่มของการกระทำคามผิดของเด็กและเยาวชนนั้น สามารถนำมาใช้ในวิธีการจำแนก แยกแยะเด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำคามผิดโดยต้องจำแนกแยกแยะเด็กและเยาวชนให้ เหมาะสมกับการกระทำของแต่ละคนเป็นรายๆ ไป ไม่ใช่เป็นการเหมาโหล และควรให้ชุมชน ครอบครัว หรือจนกระทั่งที่ปรึกษากฎหมายของเด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขบำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำคามผิด และสามารถนำวรรณกรรมนั้นๆ มาเป็นหลักการ เพื่อใช้เป็นแนวในการแก้ไขปัญหาอันเกิดจากการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่า กระทำคามผิด และเป็นแนวที่จะนำเสนอเป็นข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวปฏิบัติต่อไป

กลุ่มกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จากวรรณกรรมที่ผ่านมาจะชี้ให้เห็นถึง พัฒนาการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ว่าสามารถนำมาใช้ได้ดีในคดีเด็กและเยาวชน โดย การใช้การประชุมกลุ่มครอบครัวจะมีประสิทธิภาพมากที่สุดและเป็นประโยชน์สูงสุดและประสบความสำเร็จ จึงสามารถนำมาต่อยอดกับงานวิจัยของผู้วิจัยว่าควรนำการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือ เยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำคามผิดมาใช้กับเด็กและเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำคามผิดทุก กรณีหรือไม่ เพียงใด

กลุ่มการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูมีภาพรวมของวรรณกรรมว่าเป็นพัฒนาการในแนวคิดในการ แก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่มีประสิทธิภาพว่าจะต้องให้ครอบครัว สังคม มีส่วนร่วมในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีสำหรับเด็กและเยาวชน ควรมีแผนการแก้ไข บำบัดฟื้นฟูให้กับพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ เพื่อให้คดีเสร็จไปโดยเร็วและเป็นการป้องกัน ไม่ให้เด็กหรือเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำคามผิดกลับมากระทำคามผิดอีก แนวความคิดดังกล่าว ผู้วิจัยนำมาต่อยอดคือให้มีการแก้กฎหมายในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำคามผิดใน ทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมเพราะตามวรรณกรรมต่างๆ ที่ผู้วิจัยยกขึ้นมายังไม่สามารถแก้ไข บำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำคามผิดในบางขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมได้

All rights reserved